

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2012

Lenka Gromanová

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

**Výuka náboženství na vybraných základních
školách okresu Most po roce 1989**

Autor: Lenka Gromanová

Vedoucí BP: doc. PhDr. Jiří Prokop PhD.

2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů, pod vedením příslušného vedoucího bakalářské práce.

Beru na vědomí, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorského zákona v platném znění, zejména skutečnost, že Univerzita Karlova v Praze má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

V Mostě dne.....

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování svému vedoucímu práce doc. PhDr. Jiřímu Prokopovi PhD. za trpělivost a jeho cenné rady, které mi poskytoval při odborných konzultacích i samotném zpracování.

Velice si vážím pomoci a děkuji za vzbuzení mého zájmu na toto téma Mgr. Bc. Romanu Zieglerovi, řediteli ZŠ V. Nezvala v Mostě.

Děkuji i celé své rodině za podporu, trpělivost a vytváření příjemné atmosféry po celou dobu mého studia.

Anotace

Bakalářská práce s názvem „Výuka náboženství na vybraných školách okresu Most po roce 1989“ nabízí v první kapitole retrospektivní pohled na dějiny výuky náboženství během dvacátého století, konkrétně od založení první Československé republiky do revolučního roku 1989. Následující část je věnována legislativě, která výuku náboženství a přístup k víře jako takové upravuje. Jedná se konkrétně o Listinu základních práv a svobod, školský zákon, ale zároveň zde nechybí ani prostor pro vzdělávací programy i konkrétní osnovy. V případě Mostu a jeho blízkého okolí je nastíněn historický vývoj i dnešní situace týkající výuky náboženství. Kvantitativní výzkum zahrnuje dotazníkové šetření, které proběhlo na pěti vybraných základních školách. Respondenty byli ředitelé, žáci a jejich rodiče. Pro druhou část výzkumu byla zvolena metoda řízených rozhovorů se zástupci místních církví. Na základě získaných dat bylo nakonec možné vyhodnotit předem stanovené hypotézy.

Abstract

Bachelor thesis titled "Religious teaching in selected primary schools of Most after 1989" offers retrospective look at the history of religious education during the twentieth century, particularly since the founding of the first Czechoslovak Republic to the revolutionary year 1989, in the 1st chapter. The following section is devoted to legislation that provides the teaching of religion. Namely Basic Charter of Fundamental Rights and Freedoms, the Education Act, but there is space for specific educational programs and curriculum. The historical development and current situation regarding the religion teaching has been described in the case of the town Most and surroundings. Quantitative research in the empirical section is presented a questionnaire survey, which took place on five selected primary schools. Respondents were directors, students and their parents. Structured interviews with representatives of local churches were selected for the second part of the research method. It was finally possible to evaluate hypotheses based on these data.

Obsah

Úvod.....	7
1 Výuka náboženství od vzniku první Československé republiky do revolučního roku 1989.....	10
1.1 1918-1939.....	11
1.2 1939 – 1945	12
1.3 1945-1989.....	13
2 Obnova výuky náboženství po roce 1989	16
2.1 Statistické údaje.....	19
2.1.1 Rok 1991	19
2.1.2 Rok 2001	20
2.1.3 Nové tisíciletí	21
3 Legislativní rámec výuky náboženství.....	22
3.1 Listina základních práv a svobod	22
3.2 Zákon o církvích a náboženských společnostech	23
3.3 Školský zákon.....	24
3.3.1 Pedagog a jeho předpoklady	25
3.3.2 Hierarchie vzdělávací soustavy ČR.....	26
3.4 Osnovy.....	27
4 Mostecko	29
4.1 Mostecko v průběhu 20. století.....	30
4.2 Školy na Mostecku v období 1918 - 1989.....	32

4.3	Víra na Mostecku po roce 1989.....	34
5	Praktická část.....	36
5.1	Metodika výzkumu.....	36
5.1.1	Cíle.....	36
5.1.2	Hypotézy.....	36
5.2	Dotazníkové šetření.....	37
5.3	Cílové skupiny:.....	37
5.4	Výběr vzorku.....	37
5.5	Sběr dat.....	38
5.5.1	Dotazník pro ředitele školy.....	39
5.5.2	Dotazníky pro žáky základních škol.....	44
5.5.3	Dotazníky pro rodiče.....	55
5.6	Zhodnocení hypotéz.....	64
5.7	Řízené rozhovory.....	69
6	Závěr.....	70
7	Použitá literatura.....	73
	Monografie:.....	73
	Ostatní zdroje:.....	74
	Seznam grafů.....	76
	Seznam tabulek.....	78
	Seznam příloh.....	79
8	Přílohy.....	80

Úvod

Prostřednictvím předkládané bakalářské práce s názvem *Výuka náboženství na vybraných ZŠ okresu Most po roce 1989* bych ráda co nejefektivněji zmapovala vývoj výuky náboženství jako takové, a to včetně jejich dílčích souvislostí, s přihlédnutím k prostředí, které je mi velmi blízké - tedy Mostecku po roce 1989.

Ke zvolení tohoto tématu mě inspiroval rozhovor s ředitelem základní školy, kde působím jako vyučující výchovy k občanství. Jelikož je můj nadřazený věřícím člověkem, rád by uvítal výuku náboženství jako samostatný volitelný předmět či jako součást zmíněné výchovy k občanství. V současné době sice platné osnovy s tématem náboženství v závěrečném ročníku počítají, jedná se ovšem pouze o obecnou a zcela okrajovou záležitost. Žáci se soustředí především na přehled světových náboženství a srovnání jejich klíčových principů v globálním měřítku.

Já osobně, ač se považuji spíše za ateistu, nemám s tématem víry problém. Naopak, ráda bych se v této oblasti lépe zorientovala, zdokonalila a obohatila se o nové zkušenosti. Nevylučuji přitom ani možnost, že bych mohla být v budoucnu osobně nápomocna v rámci asistence případnému vyučujícímu zástupci církve.

Současná nabídka volitelných předmětů na základních školách je navíc natolik pestrá, že nevidím důvod, proč výuku náboženství mezi ně nezařadit. Podle mého názoru by to byla příjemná alternativa ke všem „moderním“ multimediálními výchovám, informatikám a ostatním předmětům, které jsou postavené především na technických znalostech. Žákům by se tak otevřel zcela nový pohled na okolní svět, kde jsou v současné době zejména duchovní hodnoty výrazně oslabeny.

Dnešní trend „být úspěšný za každou cenu“ silně potlačuje city i mezilidské vztahy. Právě výuku náboženství vidím v tomto ohledu jako jednu z možností, jak žákům přirozenou a nenásilnou cestou přiblížit i jiné hodnoty, než jsou ty materiální. Současně věřím, že budou dětem rozšířeny dosavadní obzory, že budou schopny lépe pochopit historické souvislosti, které nesou základní význam mnoha

svátků, zvyků a tradic. Dnešní děti je sice pravidelně oslavují a dodržují, ale jejich hlavní prameny a podstatu mnohdy ani zdaleka neznají.

Záměrem výuky náboženské výchovy rozhodně není žáky tlačit nebo dokonce vyzývat k striktnímu dodržování nějaké konkrétní víry. Cílem by mělo být mimo jiné i to, aby se jednoduše zastavily, zamyslely a zjistily, že vždy existovalo, existuje a také existovat bude něco neuchopitelného, něco mezi nebem a zemí. A je to v mnoha případech zároveň něco zcela odlišného, co není dětem každý den vštěpováno rodiči a nejrůznějšími médii. Rozhodnutí každého jednotlivého člověka, tedy i dítěte, by mělo přece být zcela svobodné a objektivní.

Tato práce si v žádném případě neklade za cíl posuzovat a hodnotit historické a současné peripetie kritickým okem. Vlastní názor na řečené si čtenář udělá popřípadě jistě sám.

V úvodní kapitole bych se ráda zaměřila na historické kořeny náboženské výuky od počátku dvacátého století, potažmo od vzniku první samostatné Československé republiky. Tato retrospektivní pasáž bude mapovat vývoj až do roku 1989, kdy přichází o moc Komunistická strana Československa. Tento rok je zároveň významným mezníkem v rámci problematiky, která je hlavním předmětem této bakalářské práce.

Náplní druhé části bude výuka náboženství a celkový přístup k ní během 90. let 20. století a prvního desetiletí 21. století. Předpokládám, že bude velmi zajímavé porovnat, jak se komplexní přístup k víře a jejímu svobodnému šíření diametrálně změnil.

Platné legislativě a právnímu zakotvení bude věnována v rámci této práce také samostatná kapitola. Svoboda náboženství je zaručena každému jedinci bez rozdílu již v klíčových ústavních dokumentech, jako je například Listina základních práv a svobod. Dále je tato problematika upravována řadou nejrůznějších právních dokumentů v čele se školským zákonem. Součástí kapitoly bude také bezprostředně související rámcový a školský vzdělávací program, neboť i na těchto dílčích principech jsou možnosti výuky náboženství v současnosti postaveny.

Pokud si zákonní zástupci či opatrovníci přejí, aby jejich dítě navštěvovalo hodiny náboženské výchovy, je dle mého názoru velmi pravděpodobné, že dítě také z věřícího prostředí více či méně pochází. Tito žáci tak mají možnost získat komplexní a ucelený přehled daného náboženství, jeho základní myšlenky a principy, které jsou jim vštěpovány v nejlepším případě nenásilnou formou. Tento trend funguje zejména na prvním stupni základních škol. Posléze je tak dítě schopno spontánně vyhodnocovat a ucelovat poznatky, které průběžně získává během školní výuky i doma v rámci nejbližší rodiny a dalších příbuzných.

K výuce náboženství na prvním a druhém stupni ZŠ jsou určeny nejrůznější učebnice, jejichž cílem není v žádném případě žáka zahltit informacemi, nýbrž zábavnější formou představit základní stavební pilíře víry. Vyučující, který je zároveň zástupcem pověřeným statutárním orgánem církve či náboženské společnosti, je právě z tohoto důvodu tím nejpovolanějším.

Empirická část bude v rámci této bakalářské práce velmi důležitým momentem. Pro výzkum je zvolena jako primární metoda kvantitativní, a to dotazníkové šetření. Respondenty budou ředitelé škol, žáci pěti vybraných základních škol a jejich rodiče. V neposlední řadě budou zkoumány také postoje zástupců jednotlivých církví, a to prostřednictvím řízených rozhovorů. Získaná data budou porovnávána se stanovenými hypotézami. Všechny formuláře a rozhovory budou součástí příloh umístěných na konci práce.

1 Výuka náboženství od vzniku první Československé republiky do revolučního roku 1989

Tato kapitola bude věnována především vývoji během dvacátého století. Mezi období, kdy vznikl první samostatný Československý stát a mezním rokem, kdy došlo k pádu komunistické vlády.

Autoři Sak a Saková se zamýšlejí nad situací mládeže obklopené ideologiemi následovně: „Devatenácté a dvacáté století lze do jisté míry charakterizovat jako boj idejí a ideologií. Reálné střety skupinových a národních zájmů byly současně tak střety idejí a ideologií. Ke zlomu chápání historie jako historie střetu ideologií a jejich naplňování v životě společností došlo až koncem 20. století. (...) Mezinárodní politická situace a převládající postmoderní teorie a přístupy vytvářely v devadesátých letech určité společensko-politické klima, v němž současná mládež sociálně a politicky zraje. V minulosti byla mládež ovlivňována ideologiemi a politickými směry a stávala se významným subjektem jejich společenské realizace.“¹

Vývoj přístupu k víře, potažmo k výuce náboženství, se během staletí překotně měnil. Zatímco v jedné epoše tvořilo náboženství nedílnou součást každodenního života všech, v dalším období bylo naopak trestáno byť jediné pozitivní slovo. Náboženství doprovázelo lidstvo od nepaměti. Není proto divu, že také v rámci školní docházky patřilo mezi klíčové předměty. „Povinná školní docházka byla v Čechách jako součásti Rakouska uzákoněna už v r. 1774 v délce 6 let. Příslušný zákon stanovil pro její splnění tzv. školy triviální, jejichž obsahem bylo trivium (tj. čtení, psaní a počty) a náboženství. V nejvyšším oddělení se učilo poznatkům o hospodářství, ve městech o průmyslu.“²

¹ SAK, Petr a SAKOVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce: Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. 1. vyd. Praha: Svoboda Servis, 2004. s. 32. ISBN 80-86320-33-2.

² VODÁKOVÁ, Jana. Krátce z historie základního školství. [online]. 2008, s. 2, 20.12.2008 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/vybirameskolu/zakladniskoly/28220.aspx>

Zmíněné dvacáté století je doslova přehlídkou nejrůznějších, mnohdy až skalních, přístupů k náboženství, které jsou bezprostředně spojeny s průlomovými momenty – roky 1918, 1945, 1948 a 1989. Tato kapitola bude v rámci možností primárně soustředěna na základní (národní) školy, které jsou hlavním předmětem této práce.

1.1 1918-1939

Po vzniku první samostatné Československé republiky byla přijata zemská nařízení a zákony, které mimo jiné zahrnovaly úpravu výuky náboženství. Hlavní myšlenkou byla dobrá výchova žactva k mravnosti a zbožnosti. Na konci února 1920 vešla v platnost nová Ústava. V tomto dokumentu byla jasně stanovena svoboda vyznání pro jednotlivce a církevní svoboda rozhodování. Nutno podotknout, že se jednalo o všechny církve, nejen nejsilnější katolickou.³

Děti přicházely do kontaktu s náboženstvím většinou na půdě takzvaných národních škol, které byly dále děleny na měšťanské a obecné. Rozdíl mezi těmito dvěma zařízeními byl podle Horáka následující: „Obecné školy byly určeny pro vzdělání mládeže školou povinné od prvního do pátého postupného ročníku a nadto ještě mládeže šestého až osmého postupného ročníku, která navštěvovala vyšší školy. Měšťanské (občanské) školy byly určeny pro děti šestého až osmého postupného ročníku školní docházky a poskytovaly vyšší vzdělání než školy obecné.“⁴

Horák dále dělí právní okolnosti výuky náboženství na školách do tří klíčových období, mezi které řadí poslední školní rok před příchodem dvacátých let, první školní roky zmíněného desetiletí a naposledy období od druhé poloviny let dvacátých po poslední roky let třicátých, kdy vzniká také takzvaná druhá republika.⁵

³ HORÁK, Záboj. *Círky a české školství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 121. ISBN 978-80-247-3623-5.

⁴ Tamtéž, s. 127

⁵ Tamtéž

V posledním období byla výuka náboženství povinnou součástí učiva na obecných a měšťanských školách, přičemž byla pod dohledem církve s výjimkou správy a vrchního dohledu státu. Výuka byla stanovena na dvě hodiny týdně a docházet na tyto hodiny nemusely pouze děti, které byly bez vyznání nebo účastny na víře, jež nebyla státem uznána, a to pouze na základě písemného vyjádření rodičů nebo zákonných zástupců. Rozvržení výuky do jednotlivých ročníků bylo v kompetenci církve.⁶

1.2 1939 – 1945

Tato nešťastná válečná léta byla vzhledem k výuce náboženství také velmi specifická. Na konci roku 1941 byla na všech školách, které se nacházely na území Protektorátu Čechy a Morava, ze dne na den zakázána výuka dějepisu a historie. Tento krok se citelně dotkl také náboženství, které sice vyučováno být mohlo, ale za podmínky, že budou zcela ignorovány církevní dějiny. Vyučující se tak nechtěně dostávali do svízelných situací, kdy museli čelit dotazům svých zvědavých svěřenců, kterým nebylo možno popravdě a dostatečně odpovědět. Výuka se měla striktně zaměřit pouze na věrouku bez jakéhokoli dějinného kontextu. Učitelé proto v této nebezpečné době využívali během svého výkladu spoustu přesmyček, hádanek a jinotajů, jejichž skrytý význam si žáci posléze uvědomovali. Později docházelo také v potlačování významu náboženství i v rámci oficiálního školního dokumentu – vysvědčení. Dlouhá tradice, která kladla náboženství na první místo výčtu předmětů a trvala již od dob, kdy Češi a Slováci patřili do Rakouska Uherska, byla na počátku čtyřicátých let přerušena. Nejdříve muselo náboženství ustoupit němčině, posléze bylo jeho místo až na samotném konci dokumentu.⁷

⁶ HORÁK 2011, s. 128

⁷ Tamtéž, s. 132

1.3 1945-1989

V letech 1945 až 1948 se výuka náboženství ocitala v podobné situaci, jako tomu bylo v době první republiky, které byla věnována jedna z předcházejících kapitol. Jak popisuje Václavík, „*Záhy po osvobození došlo v českých zemích k obnově náboženského života. Svoji činnost znovu zahájily mnohé náboženské spolky (...), začaly vycházet různé tiskoviny (...) činnost obnovily či zahájily i menší náboženské společnosti a skupiny.*“⁸ Náboženství bylo po konci války znovu vyučováno jako plnohodnotný školní předmět, samozřejmě s výjimkou, kdy si rodiče nepřáli, aby jejich dítě tyto hodiny navštěvovalo. Ke konci čtyřicátých let bylo náboženství vyučováno jako předmět „relativně povinný“ a bylo opět umístěno v rámci formulářů na posledním místě výčtu jednotlivých předmětů.⁹

V padesátých letech tento předmět získal oficiální název náboženská výchova a byl spolu s hudební a tělesnou výchovou mezi posledními třemi v rámci vysvědčení, která byla žákům vydávána.¹⁰

Konkrétní postavení předmětu s náboženskou náplní je zde, v průběhu retrospektivního textu, uváděno záměrně, jelikož do velké míry demonstruje význam aktuálního postavení a chápání tohoto předmětu veřejností v průběhu jednotlivých desetiletí minulého století. Nyní se však dostaneme k období, které pro výuku náboženství a víry nebylo nikterak pozitivní, ba dá se říci – téměř devastační.

Tímto obdobím mám na mysli počátek padesátých let, zejména pak roky 1952 až 1954. „*Patrně na základě politického rozhodnutí vedení Komunistické strany Československa byl vydán Výnos Ministerstva školství, věd a umění z 23. června 1952 (...) Zdůrazňuje, že '...rodiče mají právo dobrovolně a svobodně rozhodnout, zda se jejich dítě zúčastní vyučování náboženství či nikoli. 'Rodiče prý neoznamují své rozhodnutí včas, někdy tak činí až během roku, což má ztěžovat organizaci vyučování náboženství - stanovení počtu učitelů náboženství, zařazení*

⁸ VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. s. 94. ISBN 978-80-247-2468-3.

⁹ HORÁK 2011, s. 134-135

¹⁰ Tamtéž, s. 137

do rozvrhu atd. Dále Výnos ve svém druhém uvozujícím odstavci hovoří o tom, že 'hodiny náboženství bývají často nevhodně zařazovány mezi hodiny povinných předmětů, takže tím vzniká nežádoucí přerušování pro žáky, kteří se náboženské výuky neúčastní.'¹¹ Toto nařízení bylo spíše zástěrkou pro to, co se vládnoucí ideologii hodilo, a to zařadit náboženství mezi nepovinné předměty. Paradoxně se tak stalo v době, kdy byl tento předmět hojně navštěvován, v mnoha regionech téměř sto procenty žáků. Zároveň byl stanoven pevný termín pro nahlášení případné účasti na předmětu, přičemž bylo všem kladeno na srdce, že přítomnost na hodinách skutečně není vůbec povinná a platí zde princip dobrovolnosti.¹²

Od poloviny nechvalného školního roku 1953/1954 zmizelo náboženství z vysvědčení úplně. Tato skutečnost trvala až do pádu komunistického režimu. Během padesátých let docházelo k pronásledování a mnohdy i šikaně členů jednotlivých církví a jejich rodin. Nedařilo se jim například získat požadované vzdělání na středních a vysokých školách, potažmo zaměstnání, které by si představovali. Jak uvádí ve své publikaci David Václavík, „V 2. polovině 50. let a v 1. polovině 60. let tento ideologický tlak výrazně narůstal a spolu s ním narůstala i opatření mající za cíl omezit účast lidí na náboženském životě. (...) V důsledku těchto opatření již v polovině 50. let výrazně poklesl počet nově pokřtěných, stejně jako např. počet církevních sňatků.“¹³

V polovině padesátých let navíc oficiálně přešla správa církve pod Ministerstvo školství a kultury. Ústava z roku 1960 zahrnovala svobodu náboženství, ale pouze na zcela formální úrovni, bez jakékoli praktické podpory.¹⁴ V takové době se dalo jen těžko očekávat, že by měla jakákoli víra vůbec nějaký prostor. Proto ani nebylo divu, že se mnozí lidé k náboženství veřejně nehlásili, ale praktikovali ho tajně tak, aby nedošlo k případnému ohrožení jejich nejbližších. Ani takové počínání však nebylo zdaleka stoprocentní zárukou úspěchu, neboť zvědové měli mnohdy oči skutečně všude.

¹¹ HORÁK 2011, s. 144-145

¹² Tamtéž, s. 146

¹³ VÁCLAVÍK 2010, s. 110

¹⁴ HORÁK 2011, s. 148

Vlivem vytrvalého a neutuchajícího potírání víry docházelo k prudkému poklesu účasti na hodinách výuky náboženství. Jak již bylo zmíněno na příkladu Prahy, kde bylo počátkem padesátých let přihlášeno téměř sto procent všech žáků, o několik let později už to byla necelá polovina. Je nutné podotknout, že tento trend sice nebyl v rámci dosud silně věřícího moravského regionu tak výrazný, leč i tak velmi citelný. V době normalizace došlo opět ke krátkodobému nárůstu příznivců náboženské výchovy na školách, který se znovu plně obnovil opět až po pádu komunistického režimu. O této době však budeme pojednávat podrobněji v rámci následujících řádek.

2 Obnova výuky náboženství po roce 1989

Cílem této kapitoly bude podrobné zmapování přístupu k náboženské výchově počínaje revolučním rokem 1989 až po současnost. Pád komunismu dal vzniknout nové pluralitní společnosti Čechů a Slováků. S tím také souvisel opětovný otevřený návrat k víře a svobodnému vyznávání náboženství. Během prvních let se lidé učili znovu a veřejně tihnout nejen k Bohu a bibli. Úplná volnost ve svobodě vyznání se přitom mnohým podařila proměnit ve skutečnost až po mnoha letech.

Po pádu režimu bylo hojně kritizováno dosavadní konání, které trvalo téměř celé půlstoletí. Devastace významu církve však mizela spolu s příslibem lepší budoucnosti. Mezi významnými postavami listopadu 1989 bylo i několik církevních hodnostářů, kteří svým konáním pomohli k lepšímu vnímání církvi a náboženských společností, potažmo víry jako takové (za všechny lze jmenovat kardinála Tomáška či Tomáše Halíka). Svoboda vyznání tvořila jeden z nosných pilířů nově vzniklé demokratické společnosti.

Naplněné kostely během bohoslužeb snad ve všech městech a obcích Československa byly živoucím důkazem vzrůstající popularity, kterou ještě posílila návštěva tehdejšího papeže Jana Pavla II. K tomuto období Václavík dodává, „*O pozitivním obrazu církvi a náboženských společností na počátku 90. let svědčí i to, že v této době byla důvěra v církve na jedné z nejvyšších úrovní, které byly naměřeny v rámci relevantních sociologických šetření.*“¹⁵

V tomto období bylo potlačeno také neúředně zakotvené pravidlo neučit na církevní půdě. Znovu byla obnovena výuka na farách a v dalších objektech. V roce 1990 došlo k novelizaci školského zákona, který v rámci základních a středních škol umožňoval náboženskou výuku.¹⁶ Byl to po velmi dlouhé době skutečný a

¹⁵ VÁCLAVÍK 2010, s. 131

¹⁶ HORÁK 2011, s. 163

platný právní předpis, který se náboženstvím, potažmo jeho vyučováním, vůbec zabýval. Jeho předchůdcem byl tehdejší zákon z dubna 1948.¹⁷

V roce 1990 vydal tehdejší ministr školství Vopěnka pokyny upravující organizaci výuky na školách. Ty se týkaly mimo jiné také výuky náboženství, která byla umožněna, jak již bylo zmíněno, na základních a středních školách. Právo vyučovat bylo přiděleno všem církvím a náboženským společnostem, které byly uznány státem. Nejvíce se však počítalo s výukou římskokatolických zástupců. Byla stanovena bezprostřední forma kooperace mezi církví a vedením konkrétního školního zařízení. Zatímco ze strany církve bylo dohlíženo na obsahovou stránku výuky, škola zajišťovala materiální zázemí a proces přihlašování jednotlivých žáků. Účast na hodinách náboženství založena opět založena na dobrovolnosti. Výuka náboženství nebyla ovšem známkována obvyklým způsobem, přestože platila za plnohodnotný předmět. Svoboda vyznání byla sice plně zachována, ale nejdůležitější bylo to, co si žák z výkladu odnesl a ne jakým způsobem uspěl. Jednoduše se účastnil, což bylo uvedeno také na vysvědčení. Cílem výuky náboženství tak nebylo drilovat, nýbrž vychovávat.¹⁸

V červenci 2002 byla podepsána smlouva mezi Svatým stolcem a Českou republikou, která v rámci úpravy vztahů mezi těmito dvěma „subjekty“ zmiňovala také výuku náboženství a její podobu. Nikdy sice nedošlo k platné ratifikaci tohoto dokumentu, nicméně i tak považuji za nezbytné ho vzhledem k tématu této práce alespoň okrajově zmínit.¹⁹

K tomu, aby mohl být výklad na hodinách v případě potřeby vhodně dokreslen, slouží široké spektrum publikací, které začaly v necenzurované podobě vznikat hned na počátku 90. let minulého století. Konkrétně se jedná o nabídku knih nejrůznější obtížnosti, která se řídí vyspělostí a stupni rozvoje jednotlivých skupin žáků, kteří s tímto druhem literatury pracují.

¹⁷ HORÁK, Záboj. Právní úprava výuky náboženství v českých zemích v letech 1948-1989. *Revue církevního práva*. 2010, roč. 3, č. 47. ISSN 1211-1635. -1989. In *Revue církevního práva* č. 47, 3/10, s. 201-202.

¹⁸ HORÁK 2011, s. 164-165

¹⁹ Církev zde byla pojímána jako celek, proto měla podle této smlouvy získat možnost vyučovat také církve řeckokatolická. Blíže viz. *Revue církevního práva* č. 22-2/02, s. 163-175

Nejprve je třeba těm nejmenším představit jednoduché příběhy, které utváří podstatu víry. Následně je možno žáky podle jejich aktuálního věku zasvěcovat do složitějších peripetií s vírou bezprostředně souvisejících. Jak k tomuto tématu dodává Horák, „*Výuky náboženství na školách se mohou zúčastnit děti a žáci bez ohledu na to, zda jsou určitého vyznání nebo bez vyznání. Tomu nepochybně má odpovídat i obsah výuky, který by měl směřovat k získání informací o obsahu Bible, církevních tradic, církevních dějin a rovněž o základních pojmech světových náboženství.*“²⁰

Osobně se domnívám, že je dnes velmi důležité a přínosné, že se výuky náboženství účastní bez problémů i ti, kteří nemají v rámci domova o tomto směru potuchy. V rámci hodin se dozví v nejlepší případě zajímavou formou o klíčových momentech, s kterými bezprostředně souvisí okolní svět. Náboženství je určeno všem, a to bez rozdílu. Věk, pohlaví ani víra či ateismus v této oblasti zkrátka velkou roli nehrají. A já jsem za to osobně velmi ráda a tuto skutečnost jen vítám. K tomuto bych ráda připojila teze, které jsou výstižně uváděny ve sborníku první katechetické konference, „*Účelem výuky náboženství je zprostředkovat poznání obsahu křesťanské víry (...) z hlediska budoucí svobodné, odpovědné a dospělé životní volby. (...) Věřícímu žákovi pomáhá, aby se pro svou víru uvědoměleji rozhodl, ať už je jakéhokoli vyznání, a tím se snižuje nebezpečí náboženské nezralosti nebo lhostejnosti. (...) Účel výuky náboženství ve škole lze souhrnně situovat kolem tří pojmů: zprostředkování znalostí, formace a výchova ke konkrétnímu soužití příslušníků různých náboženských vyznání.*“²¹

Pro žáka, který pochází z věřící rodiny, pak mohou být hodiny náboženství příjemnou formou získání nejrůznějších informací či pohledů přátel a kamarádů, kteří naopak pocházejí z čistě ateistického prostředí. Poznání nových postojů a názorů, byť jsou v zásadě odlišné, je též velmi zajímavou a přínosnou zkušeností, která pomůže utvořit celistvý charakter každého jedince. Mnohdy v tomto případě

²⁰ HORÁK 2011, s. 178

²¹ *Katecheze - realita a vize: sborník první vědecké konference, pořádané ve dnech 14.-16. září 2006 Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze a Katechetickou sekcí České biskupské konference.* Vyd. 1. České Budějovice: Katechetická sekce České biskupské konference v nakl. Tomáš Halama, 2007, s. 15. ISBN 978-80-87082-01-0.

výuka náboženství dokresluje chvíle, které dítě stráví rozhovory s rodiči nebo na farních akcích a seminářích.

Podle Horáka je dále výuka náboženství součástí jakési pomyslné soustavy a patří mezi tři hlavní okruhy, na kterých je postavena teorie konfesního práva. Zbýlými dvěma jsou pak církevní školství a vzdělávání v oblasti teologie na úrovni vysokých škol.²²

2.1 Statistické údaje

V dnešní době se skutečné procento věřících zjišťuje velmi nesnadno. Prakticky jediným prostředkem je v tomto ohledu pravidelná akce nazývaná *Sčítání lidu, domů a bytů*, která proběhla v letech 1991, 2001 a 2011. V časovém rozmezí deseti let jsou do rodin a obydlí doručeny dotazníky, které jsou po vyplnění ve stanoveném termínu odevzdávány. Přitom dnes již platí, že odevzdat musí každý, a to pod hrozbou postihu. Zodpovězení některých otázek však stále záleží na uvážení každého jedince. Jedná se o celostátní akci, a i když je objektivita a pravost odpovědí na svědomí všech dotazovaných, jedná se o jediný způsob, jak se k výsledkům, které se týkají mnoha oblastí lidského života, dostat. Data jsou zveřejňována zpravidla v období několika měsíců na webových stránkách Českého statistického úřadu.²³

2.1.1 Rok 1991

Sčítání lidu, domů a bytů z roku 1991 bylo po velmi dlouhé době prvním relevantně pojímaným výzkumem veřejného mínění. I v tomto případě je však nutné si uvědomit okolnosti, které jsou popsány v rámci předchozích řádek. Jednalo se o dobu velmi překotnou, inovativní. Dobu, kdy mnoho lidí stále hledalo vlastní směr a životní cestu. Na rozdíl od sčítání, která proběhla později, byly odpovědi na jednotlivé otázky zcela dobrovolné.

²² Tamtéž, s. 15

²³ Více viz. Oficiální webové stránky Českého statistického úřadu <http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/home>

Na základě výsledků bylo zjištěno, že se přinejmenším celých čtyřicet čtyři procent obyvatel dobrovolně přihlásilo k některému z vyznání. Pokud bychom se zabývali reálnými čísly, bylo to přibližně 4.5 milionu obyvatel Československé republiky. Téměř čtyřicet procent obyvatel vyplnilo možnost „bez vyznání“. V reálných číslech opět mluvíme o 4.1 milionu osob. Zcela odpovědět odmítlo asi šestnáct procent, což je téměř 1.7 milionu obyvatel. Velmi zajímavé a neočekávané bylo konečné množství těch, kteří se přihlásili ke katolické církvi. I když se od poloviny dvacátého století procento katolíků snížilo, celkově se stále jednalo o celé čtyři miliony obyvatel. Samozřejmě se zde objevily velké rozdíly v jednotlivých regionech. Morava byla v tomto ohledu mnohem silnější než ostatní části Československa.²⁴

Jak k tomuto tématu dodává Václavík, *„Následující roky však ukázaly, že vysoký počet katolíků, stejně jako vysoké procento těch, kteří se v roce 1991 jednoznačně přihlásili k nějaké náboženské tradici, je třeba chápat spíše jako doplňující údaj o hledání identity v transformující se společnosti než jako objektivní informaci o skutečném počtu věřících.“*²⁵

2.1.2 Rok 2001

Sčítání lidí, domů a bytů, které bylo uskutečněno na počátku nového tisíciletí, jednoznačně potvrdilo, že oproti předchozímu výzkumu citelně ubylo věřících. Náboženský „boom“ z devadesátých let ztlačil a na řadu přišla spíše tendence odlučovat se od církevních záležitostí. K některému z náboženských vyznání se přihlásilo o více než deset procent lidí méně a naopak prudce stoupl počet těch, kteří jsou bez vyznání. Tentokrát se jednalo o vzrůst o celých dvacet procent.²⁶ Jak dále doplňuje Václavík, *„Z tohoto důvodu je možné říci, že 59% populace 'bez vyznání' nemůže být zjednodušeně interpretováno jako doklad vlažného či indiferentního postoje Čechů k náboženství, ale spíše jako signál k transformaci jeho vnímání.“*²⁷

²⁴ VÁCLAVÍK 2010, s. 136

²⁵ Tamtéž

²⁶ VÁCLAVÍK 2010, s. 192

²⁷ Tamtéž

„Vyjádřeno v absolutních číslech se během deseti let přestalo ke konkrétním náboženským skupinám hlásit více než 1,2 milionu obyvatel České republiky, a naopak více než téměř 2 miliony se považovalo za lidi „bez vyznání“. Ještě k výraznějším proměnám však došlo v samotném počtu členů jednotlivých náboženských skupin. Velké a tradiční náboženské denominace ztratily během 90. let řádově desítky procent svých členů.“²⁸, uvádí ve své publikaci Václavík.

2.1.3 Nové tisíciletí

Během prvních deseti let nového století byly provedeny také dva velké výzkumy²⁹ týkající se náboženství. Během nich bylo zjištěno, že tendence z 90. let, tedy odcírkevnění, pokračuje i nadále.³⁰ Posledním a zároveň tedy nejaktuálnějším průzkumem je sčítání z roku 2011. V tuto dobu nejsou ještě známy konečné výsledky. Ty budou k dispozici v řádu několika měsíců, konkrétně je zveřejnění kompletních dat naplánováno na začátek roku 2013. Už nyní jsou však k dispozici předběžné následující informace. „*Otázka na víru byla rovněž dobrovolná a projevil se u ní stejný fenomén jako u národnosti, kdy lidé na dobrovolné otázky neodpovídali tak často jako v předchozích sčítáních. Letos využilo možnost neodpovědět skoro pět milionů lidí, zatímco před deseti lety to byl jen necelý milion obyvatel. Stejně jako před deseti lety má nejvíce příznivců římskokatolická církev (1 083 899), na druhém místě je Českobratrská církev evangelická (51 936) a na třetím místě Církev československá husitská (39 276). Na rozdíl od posledního sčítání se řada obyvatel přihlásila ke skupině lidí, kteří věří, ale nehlásí se k žádné z registrovaných církví. Tuto možnost využilo 707 649 lidí.“³¹*

²⁸ Tamtéž, s. 194

²⁹ Jednalo se o výzkumy Detradicionalizace a individualizace náboženství v České republice v roce 2006 a Religiozita v reformovaných východo(střed)evropských zemích o rok později.

³⁰ VÁCLAVÍK 2010, s. 204

³¹ KUBALA, Ondřej. Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011. [online]. 2011, s. 1, 15.12.2011 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011

3 Legislativní rámec výuky náboženství

Vývoj situace související s výukou náboženství po roce 1989 bezprostředně souvisí s jednotlivými právními úpravami, z tohoto důvodu bude legislativě věnována celá tato kapitola.

3.1 Listina základních práv a svobod

Tématiku výuky náboženství na vybraných základních školách okresu Most od roku 1989 je potřeba nejdříve představit a pojmout ze širšího hlediska, a sice celkového rámce výuky náboženství a platných osnov. Nejprve je třeba zmínit klíčovou informaci, že je náboženství na církevních základních školách v České republice vyučováno jako předmět povinný, zatímco na státních školách, které nejsou zřízeny církví, si žáci tento předmět (je-li zařazen do osnov) mohou vybrat v rámci nabídky volitelných předmětů, resp. jako nepovinný předmět.

Horák zakotvení výuky náboženství v nejvyšším ústavním dokumentu popisuje následovně: „*Historický význam pro výuku náboženství má Listina základních práv a svobod z 9. ledna 1991, uvozená ústavním zákonem č. 23/1991 Sb., v níž je výuka náboženství na státních školách výslovně zmíněna. Význam tohoto ustanovení trvá i v samostatné České republice: Listina základních práv je ústavním zákonem, součástí ústavního pořádku České republiky a je účinná dosud.*“³²

Právo na víru a náboženství je zakotveno přímo v pilířích českého ústavního práva, konkrétně pak v Listině základních práv a svobod.³³ Hlavní myšlenka je upravena v článku č. 16 tohoto legislativního dokumentu následovně: „*Každý má právo svobodně projevat své náboženství nebo víru buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony*

³² HORÁK 2011, s. 168

³³ Příloha k ústavnímu zákonu č. 23/1991 Sb. vyhlášena jako součást ústavního pořádku ČR pod č. 2/1993 Sb.

nebo zachováním obřadu.“³⁴ Vztahu státu a církve, potažmo náboženské společnosti, se věnuje článek 2 (konkrétně odst. 1), a to ~~tak, že~~ následovně „*Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.*“³⁵

Právo na víru nesmí být nikomu upíráno. Svobodné vyznání náboženství je všem bez rozdílu zaručeno. Základní dokumenty české ústavnosti hovoří zcela jasně.

Právo na svobodné vyznání také přímo souvisí s možností výuky náboženství na základních a středních školách, „*Nikomus nesmí být odepřeno právo na vzdělání. Při výkonu jakýchkoli funkcí v oblasti výchovy a výuky, které stát vykonává, bude respektovat právo rodičů zajišťovat tuto výchovu a vzdělání ve shodě s jejich vlastním náboženským přesvědčením.*“³⁶

3.2 Zákon o církvích a náboženských společnostech

Další významnou právní úpravou je Zákon o církvích a náboženských společnostech, jehož náplní je vymezení individuálních i kolektivních práv, která jsou obecně deklarována v Listině základních práv a svobod, a zároveň též upravují vztahy mezi státem a církvemi nebo náboženskými společnostmi. K tomuto bych ráda zmínila slova z dokumentu o odůvodněních hlavních principů zákona, který zveřejnilo Ministerstvo kultury České republiky na svých oficiálních webových stránkách: „*Tato práva se zpravidla realizují v církvích a náboženských společnostech nebo jejich prostřednictvím. Jsou však právem každého a každý může*

³⁴ Ústava České republiky. Listina základních práv a svobod : Ústavní soud, jednací řády Sněmovny a Senátu, Veřejný ochránce práv, volby do parlamentu, kompetenční zákon, zánik ČSFR, vyšší územní samosprávné celky : podle stavu k 10.10.2005. Ostrava : Sagit, 2005. 192 s. (ÚZ ; č. 521) ISBN 8072085255.

³⁵ Tamtéž

³⁶ Legislativní úpravy výuky náboženství na veřejných („státních“) školách v ČR: Příloha směrnice o školním vyučování náboženství. In: [online]. [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://adks.apha.cz/res/data/081/009278.pdf>

*svobodně zvolit, zda chce své náboženství nebo víru projevovat sám nebo společně s jinými v takových sdruženích.*³⁷

Zákon o církvích a náboženských společnostech prošel v roce 2005 novelizací, jejíž součástí byly také podmínky a podrobnosti, které budou upravovat vedení tří rejstříků, a to *Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností*, *Rejstříku svazu církví a náboženských společností* a *Rejstříku evidovaných právnických osob*, které budou zveřejněny na webových stránkách Ministerstva kultury.³⁸ Po nahlédnutí do veřejné části Rejstříku registrovaných církví a náboženských společností bylo zjištěno, že v době tvorby tohoto textu obsahoval na 33 položek.

3.3 Školský zákon

Podle paragrafu 15 školského zákona³⁹ může být náboženství na státních základních a středních školách vyučováno pod vedením registrované církve nebo náboženské společnosti, které nabyly zvláštního práva, za podmínky, že se k tomuto předmětu přihlásí nejméně sedm žáků. Konkrétní vyučování nemusí být určeno pouze žákům jednoho ročníku či instituce. V rámci spojení žáků více škol do jedné skupiny musí být však mezi vzdělávacími zařízeními sepsána smlouva, která mimo jiné upravuje i financování výuky. Počet žáků v jedné třídě nesmí být vyšší než třicet. Je nezbytné přitom znovu zdůraznit, že náboženství musí být vyučováno pouze jako volitelný a nepovinný předmět. Náboženství je na základních a středních školách vyučováno zástupcem církve nebo náboženské společnosti, jejímž statutárním orgánem je také jmenován. Mezi školním zařízením a zmíněným vyučujícím poté vzniká běžný pracovněprávní vztah. Pedagog musí samozřejmě i

³⁷ Informace o právních předpisech. *Ministerstvo kultury* [online]. 2007 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=377>

³⁸ *Rejstříky registrovaných církví a náboženských společností a dalších právnických osob založených registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi a registrovaných nebo evidovaných podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech* [online]. 2012 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: http://www3.mkcr.cz/cns_internet/

³⁹ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

v tomto případě splňovat podmínky pro výkon stanovené zvláštním předpisem.⁴⁰ O konkrétních předpokladech bude pojednáváno v rámci následující podkapitoly.

3.3.1 Pedagog a jeho předpoklady

Zákon 563/2004 Sb.⁴¹ specifikuje jednotlivé předpoklady, které musí pedagogický pracovník, potažmo zástupce vyslaný církví i náboženskou společností, splňovat. Především nesmí být zbaven svéprávnosti a musí být plně způsobilý právním úkonům. Svou bezúhonnost potvrzuje doložením trestního rejstříku, který je bez záznamu a není starší než tři měsíce.⁴² Dalšími předpoklady je, že byl vyučující odborně kvalifikován pro výkon své funkce, prokázal požadovanou znalost češtiny a jeho zdravotní stav nebrání výkonu povolání. Pedagog zároveň nesmí být pravomocně odsouzen za nedbalostní nebo úmyslný trestný čin.⁴³

Konkrétně je v zákoně status učitele náboženství v rámci paragrafu 14 upraven následovně, „*Učitel náboženství získává odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu*

a) v oblasti teologických věd,

b) v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů náboženství, nebo

c) v oblasti pedagogických nebo společenských věd a vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti

⁴⁰ Česká republika. Školské zákony 2011: školský zákon, zákon o pedagogických pracovnících, zákon o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy, zásady bezpečnosti při provozu, výklad, vybrané prováděcí předpisy, související předpisy, vybrané vzory pracovněprávních úkonů: stav k 1.10.2011. In: Praha: Golden Books, 2011. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>

⁴¹ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

⁴² Pedagog je dále povinen předložit svému zaměstnavateli na požádání aktuální trestní rejstřík během výkonu zaměstnání, aby mohlo být ověřeno, jestli nepozbyl bezúhonnosti.

⁴³ VALENTA, Jiří. *Zákon o pedagogických pracovnících: prakticky a přehledně: po novele zákona*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 143s. ISBN 978-80-7357-567-0.

pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů náboženství, nebo vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů náboženství.“⁴⁴

3.3.2 Hierarchie vzdělávací soustavy ČR

V souvislosti se zmíněným školským zákonem jsou do vzdělávací struktury zaneseny nové dokumenty a úpravy, které shromažďují výchovné a vzdělávací prvky určené pro děti a mládež od mateřských školek pro střední a střední odborná vzdělávání. Tyto dokumenty jsou děleny do dvou úrovní – tedy státní a školské. Jak je možné srovnat s přehledným schématem⁴⁵, který je umístěn v rámci příloh na konci práce, první, a to státní rovina, je reprezentována Národním programem vzdělávání a rámcovými vzdělávacími programy. Druhý zmíněný program diferencuje jednotlivé stupně vzdělání (předškolní, základní a střední). Dalším, tentokrát školním vzdělávacím programem, je upravena výuka na konkrétních vzdělávacích institucích. U všech dokumentů platí, že jsou určeny pro širokou veřejnost, ať již odbornou nebo laickou.⁴⁶

Rámcové vzdělávací programy berou plně v potaz lidskou individualitu. Zahrnují témata, která jsou provázaná s ideou celoživotního učení. Probíraná látka by měla být v nejlepším případě podávána tak, aby jí mohli žáci uplatnit i v praktickém životě, tedy nejen na rovině čistě teoretické. Program dále definuje předpokládané úrovně žáků a plně podporuje autonomii jednotlivých vzdělávacích institucí a přímou odpovědnost vyučujících za průběh výuky. Cílem těchto programů by mělo být naučit svěřence co nejlépe vyhodnocovat situace, které je v životě potkají, dále také samostatně přemýšlet a vytvářet vlastní nikým

⁴⁴ Česká republika. 563/2004 Sb., Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů*. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich-a-o-zmene-nekterych-zakonu-1>

⁴⁵ Viz. příloha č. 1

⁴⁶ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání - verze 2007: (platná verze). In: [online]. 2007 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-verze-2007>

neovlivněné názory, za které se budou cítit odpovědní. V neposlední řadě také nabádá k úctě a toleranci k ostatním lidem.⁴⁷

Školní vzdělávací program je mnohem konkrétnější a upravuje výuku na jednotlivých (základních) školách. Řídí se zejména potřebami daného kolektivu – žáků, vyučujících a rodičů. Záleží na konkrétních potřebách a zaměření škol. Školní vzdělávací program je vypracován v rámci každé instituce tak, aby odpovídal aktuální sociální situaci a umístění školy v daném regionu.

3.4 Osnovy

Osnovy pro výuku náboženství mohou být součástí školních vzdělávacích plánů a nejsou určeny k tomu, aby je vyučující striktně dodržovali bez přispění vlastní iniciativy. Podle katechetické sekce České biskupské konference je oficiální dokument *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.-9. ročníku ZŠ*⁴⁸ (vydaný v roce 2004) definován následovně, „**Osnovy pro výuku náboženství mají konfesní charakter, jsou formulovány z pozice římskokatolické církve, ale s širokým důrazem na budování pozitivních a otevřených vztahů, na toleranci k lidem jiných náboženských vyznání a na rozvíjení ekumenických postojů.**“⁴⁹

Vyučující může dle stanov tohoto dokumentu také svobodně volit, jaké téma probere více do hloubky. Tento moment vždy záleží na orientaci a charakteru konkrétní skupiny, kterou v daném období vyučuje. Neustálé opakování cyklu liturgického roku umožňuje bezproblémové zapojení těm jedincům, kteří pravidelně výuku náboženství dosud nenavštěvovali.⁵⁰

⁴⁷ Školní vzdělávací program. In: *Katechetická sekce České biskupské konference* [online]. 2012, 2012 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://katechet.cirkev.cz/vyuka-nabozenstvi/skolni-vzdelavaci-program/>

⁴⁸ Církevně schváleno na 49. plenárním zasedání České biskupské konference dne 9.4.2003. Schváleno Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy dne 2.6.2004 s platností od 1.9.2004 pod č.j.:20 924/2003-22.

⁴⁹ Výuka náboženství. In: *Katechetická sekce České biskupské konference* [online]. 2012, 2012 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://katechet.cirkev.cz/vyuka-nabozenstvi/>

⁵⁰ MURŇOVÁ, Eva a MUCHOVÁ, Ludmila. *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.-9. ročníku základní školy: (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách)*. Praha: Česká biskupská konference, 2004. s. 3. ISBN 80-239-9578-2.

Výuka náboženství je v této podobě plně připravena k případnému začlenění do rámcového vzdělávacího programu pro základní školy. Poté bude fungovat na principu volitelného doplňkového programu, ke kterému patří dotace jedné hodiny týdně.⁵¹ „*Konfesní charakter náboženské výchovy římskokatolické církve vychází ze širšího pojetí náboženské výchovy jako výchovy ošetřující náboženskou dimenzi vlastní každému člověku.*“⁵²

„*Pro demokratickou společnost je náboženská výchova šancí a cestou, jak zvýšit sociální potenciál a obecnou kulturnost společnosti. Zahrnuje nejen výchovu k obecně etickým postojům, ale také vědomí smyslu, proč je směřování k takovému postoji žádoucí.*“⁵³

Osnovy zahrnují také stručný přehled cílů, témat i obsahů určených jednotlivým ročníkům ZŠ, který bude součástí příloh umístěných v samém závěru této práce.⁵⁴

Osobně na zmíněných osnovách oceňuji výbornou přehlednost tematického řazení. Jsou rovněž do jisté míry benevolentní a samotné rozhodování nechávají na vyučujícím, který bude každý týden v kontaktu se svými žáky.

Zároveň je z dokumentu jasně patrný jeho doporučující charakter. Samozřejmě záleží na konkrétní škole a kolektivu, proto je příjemné, pokud se mu může vyučující přizpůsobit. Pokud totiž během výuky získá důvěru žáků a stane se oblíbeným lektorem, může být jeho výkladu mnohem efektivnější.

⁵¹ Tamtéž, s. 5

⁵² MURONOVÁ 2004, s. 5

⁵³ Tamtéž, s. 7

⁵⁴ Viz. příloha č. 2

4 Mostecko

Mostecko je regionem, který leží v severozápadních Čechách a je zároveň součástí Ústeckého kraje. Následující řádky budou věnovány Mostu a jeho okolí, neméně pak vztahu místních k víře jako takové. Důležitou součástí bude také retrospektivní pohled do situace školství v této vybrané oblasti. Preferovány přitom budou především základní (historicky národní) školy.

Dle předběžných výsledků *Sčítání lidí, domů a bytů z roku 2011* se dá Ústecký kraj charakterizovat jako region s nejmenším počtem věřících a naopak největším počtem lidí bez vyznání. Situace se v tomto směru během posledních let nijak dramaticky nezměnila. Podíl mezi těmito dvěma skupinami je jednoznačně největší. V případě Mostecka byl zároveň zaznamenán i největší úbytek obyvatel.⁵⁵

Jak příznačně vystihuje *Mostecký deník*, „*Mostecko bylo po stovky let významným duchovním regionálním centrem, kde vedle sebe žili vyznavači české a německé křesťanské tradice a Židé. Po 2. světové válce patří Mostecko naopak k okresům s největším počtem nevěřících. Jednou z příčin razantního poklesu vlivu náboženství bylo kromě nástupu komunistů, nestálost místní populace dělníků-přistěhovalců v sudetech a pozdější bourání kostelů, bránících těžbě uhlí. (...)V malých komunitách začali s náboženskou osvětou po roce 1989, kdy se část obyvatel začala přiklánět k ezoterickým naukám, new age a orientálním vírám. Na Mostecku patří k nejnámějším církevním institucím Římskokatolická farnost Most, která také vydává časopis *Most* a svou činnost prezentuje i na internetu. V Mostě také zastupuje Českou křesťanskou akademii, která pořádá semináře i uměnovědné zájezdy. Aktivní jsou také Církev československá husitská, která poskytuje i právní poradenství, Církev bratrská, Apoštolská církev a Sbor československé církve*

⁵⁵ ČTK. Mostecko vymírá. Za deset let zde ubylo nejvíce obyvatel. *Mostecký deník* [online]. 2012, s. 1, 25.1.2012 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: http://mostecky.denik.cz/zpravy_region/v-usteckem-kraji-ziji-v-ramci-cr-nejmladsi.html

*evangelické. Početnou základnu mají Svědkové Jehovovi. Stoupá vliv pravoslavné církve.*⁵⁶

Jak je z předchozího textu patrné, církve mají na území Mostu a jeho nejbližšího okolí jistě své vlastní místo, ačkoli se nejedná o závratné množství věřících. Lidé jsou v menších počtech organizováni (kromě církví) v nejrůznějších náboženských společnostech. Dle mého názoru se tak děje také proto, že tradice křesťanství byla v této oblasti z mnoha důvodů narušena. Po pádu komunismu se mnoho zájemců o duchovno upnulo k nově vzniklým modernějším skupinám, které jim poskytly nové alternativy a možnosti.

4.1 Mostecko v průběhu 20. století

Situace se během minulého století vyvíjela velmi překotně a život na Mostecku byl silně ovlivněn neustálými národnostními střety mezi Čechy a Němci. Tento fakt se také odráží v náboženském cítění místních obyvatel dodnes.

Již před druhou světovou válkou volaly mnohé německé hlasy po připojení mosteckého regionu k jejich domovině. Tak se také v roce 1938 stalo a Mostecko se stalo důležitým průmyslovým regionem. *„Během druhé světové války zůstaly v provozu všechny mostecké kostely, omezeny byly pouze bohoslužby v češtině, které se konaly již jen v kostele sv. Františka Serafinského u Minoritů.*⁵⁷

Po pádu nacismu a konci války se Mostecko stalo v rámci obnovení původních hranic první republiky opět součástí Československa, kde za výrazný průmyslový region platí prakticky dodnes.⁵⁸ *„Rok 1948 zcela změnil církevní poměry v Československu. Církev byla podřízena státu, jejím vrcholným orgánem měl být tzv. Státní ústav církevní. Kněží se stali de facto státními úředníky, pro výkon své funkce bylo třeba tzv. státního souhlasu. Bylo paralyzováno církevní*

⁵⁶ Lidé si vytvářejí svá vlastní náboženství, Most je zvláštní. MOSTECKÝ DENÍK. *Josef Hurt* [online]. 2010 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://www.josefhurt.cz/lide-si-vytavreji-sva-vlastni-nabozenstvi-most-je-zvlastni>

⁵⁷ Historie farnosti - 1945. *Římskokatolická farnost - děkanství Most* [online]. 2012, s. 1, 17.6.2012 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://www.farnost-most.cz/clanek/historie-farnosti-1945/>

⁵⁸ BENEŠ, Edvard D. 80-86654-10-9. *Mostecko: regionální vlastivěda*. Vyd. 1. Most: Hněvín, 2004, s. 48. ISBN 978-808-6654-102.

školství, omezen církevní tisk. Při nátlakových akcích byla omezena činnost řádů, byl zabaven církevní majetek. Měnila se i tvář mosteckého regionu. Podle ústředního plánování byla zvýšena těžba hnědého uhlí, zejména pak jeho povrchové dobývání.“⁵⁹

Vztah místních k náboženství a církvi nebyl příliš posilněn ani nástupem komunismu a následného, téměř půlstoletí trvajících období. Důraz byl kladen zejména na těžební průmysl a produkci. Protože byl Most postaven na bohatých ložiscích hnědého uhlí, muselo nakonec staré město s mnoha památkami zmizet zcela z mapy. Demolici přežil pouze děkanský kostel, který byl nakonec za asistence techniky a mnoha přihlížejících dokonce přesunut téměř o jeden kilometr. „V roce 1969 byl uzavřen děkanský kostel, který měl připraven k transferu. Poslední bohoslužbu zde na Velikonoční pondělí celebroidal litoměřický biskup ThDr. Štěpán Trochta. 'Celé generace naplňovaly neděle po staletí tento chrám, aby se účastnily nejsvětější oběti. Lidé zde byli křtěni, zpovídali se, uzavírali manželství, žili zde a přenechávali své místo následujícím generacím. Má tedy prostor chrámu i svoji zvláštní atmosféru. Náboženský odkaz tolika generací je sem jakoby vkořeněn. Dokud chrám bude stát, je naděje, že současnost života najde své pokračování v budoucnosti právě v duchovním odkaze otců.'“⁶⁰

Do počátku osmdesátých let poté probíhala výstavba nového města. Oběti těžby se během let stalo také nemálo okolních obcí. „V dobývacím prostoru lomů a dolů a v jejich ochranných pásmech zatím mizely další obce v okolí Mostu. Společně s nimi byly likvidovány i kostely, které od litoměřické diecéze odkoupily důlní organizace. Zbořeny byly kostely v Ervěnicích, Holešicích, Slatinicích, Souši, v osmdesátých letech pak v Kopistech, Komořanech, Klínech, byla likvidována i řada kaplí a drobných sakrálních památek.“⁶¹

⁵⁹ Historie farnosti 1949-1953. *Římskokatolická farnost - děkanství Most* [online]. 2012, s. 1, 17.6.2012 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://www.farnost-most.cz/clanek/historie-farnosti-1949-1953/>

⁶⁰ Historie farnosti 1960-1970. *Římskokatolická farnost - děkanství Most* [online]. 2012, s. 1, 17.6.2012 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://www.farnost-most.cz/clanek/historie-farnosti-1960-1970/>

⁶¹ Tamtéž

Jak bylo zmíněno již v předchozích kapitolách, duchovní hodnoty byly skutečně silně potlačovány. Mnohdy i velmi tvrdě.

4.2 Školy na Mostecku v období 1918 – 1989

Vznik samostatné Československé republiky otevřel dveře školám, kde se vyučovalo v českém jazyce. Tato zařízení zaznamenala velký příliv nových žáků, kteří během válečných let navštěvovali školy německé. Mnohdy pro takové množství posluchačů nebyl ani dostatek prostoru. Proto brzy přišly na řadu první úvahy o zřízení nové mostecké školy. Ta posléze také vznikla, ale během let se musela z organizačních důvodů několikrát přestěhovat a přitom neustále měnit. Až v roce 1926 došlo ke zkolaudování zcela nového objektu umístěného nedaleko místního nádraží. Stávající školy byly rozděleny, a v Mostě tak fungovalo šest školních zařízení.⁶² V návaznosti na tuto situaci také přibývalo poboček v okolních obcích. Během třicátých let tento řetězec budování prostor určených pro vzdělávání přetrhl nástup Adolfa Hitlera k moci.⁶³

Mostecko bylo připojeno k Německu a více než staletá éra rozpuku školství zde téměř zcela utichla. Oficiálně zůstala jen jedna česká škola⁶⁴, které však bylo do cesty kladeno mnoho úmyslných překážek. Před nástupem okupace bylo na území Mostu celkem osm měšťanských a obecných škol, z toho tři chlapecké, tři dívčí a dvě smíšené. Dále zde fungovalo gymnázium⁶⁵, odborná škola⁶⁶, hudební škola⁶⁷ a k nim bychom mohli přiřadit také další střední školu⁶⁸, kde se učilo řemeslům. Zároveň v Mostě bylo také několik mateřských škol. Celkem tedy šestnáct samostatných zařízení.⁶⁹

Připojení k Německu znamenalo celkovou devastaci dosud vzkvétajícího vzdělávání. České děti byly opět nuceny nastoupit do německých škol, kde na ně

⁶² Tři dívčí, které byly umístěny v prostorách u nádraží a tři chlapecké

⁶³ KOCOUREK, Ludomír, ed. *Věstník okresního archivu v Mostě za rok 1978*. Most: [nákl. vl.], 1978. s. 40. Monografie Okr. archivu v Mostě; Sv. 2.

⁶⁴ Na Komendě

⁶⁵ České reformní reálné gymnázium

⁶⁶ Odborná škola pro ženská povolání ÚMS

⁶⁷ Hudební státní subvencovaná škola

⁶⁸ Česká živnostenská škola pokračovací (umístěna dle oddělení na Komendě a na Teplické třídě)

⁶⁹ KOCOUREK 1978, s. 41

překvapivě nebyly kladeny velké nároky. Předpokládalo se, že odsud vyjdou dva typy lidí. Buď zcela zgermanizovaný student, nebo levná pracovní síla. Německý jazyk byl povinným předmětem, v jehož rámci bylo také samozřejmostí žáky zasvětit do tajů nacistické ideologie.⁷⁰

Už během války byl Most spojen s několika dalšími menšími obcemi. Dva roky po jejím konci, v roce 1947, byl tento celek opět obnoven.⁷¹ Mnoho bývalých školních budov bylo zdevastováno a poničeno. Vrátilo se však mnoho učitelů, kteří před okupací odešli, a přibylo také mnoho nových zájemců o vyučování v rámci nově vzniklých českých škol. Do těchto zařízení byly přijímány pouze české děti. Němci se do výuky zařadit nemohli. Důvody byly s ohledem na čerstvou poválečnou atmosféru více než jasné. Během školního roku 1947/1948 žáci docházeli do devíti obecných a šesti měšťanských škol. Mateřských škol bylo v rámci tohoto celku k dispozici dokonce třináct.⁷²

V roce 1948 nastala výrazná změna v rámci organizace školství. Vznikly celkem tři základní stupně – první (národní), druhý (střední) a třetí (vyšší odborné, učňovské a gymnázia). Tehdejší vláda odůvodnila tento reorganizační krok lepší přehledností a přínosným sjednocením.⁷³ Byla nastartována dlouholetá éra budování nových velkokapacitních prostor, jídelen a družin, která je mnohde patrná dodnes.

Přestože byla víra v této době spíše potlačována, jak je patrné z předcházejících kapitol, Věstník okresního archivu v Mostě se o výuce náboženství zmiňuje následovně: „*Ve výchově se stále více prosazovaly prvky socialistické výchovy a výchovy k ateismu. To proto, že i v tak výrazně nenáboženské oblasti, jako byl Most, bylo do relativně povinného náboženství v roce 1952 asi z 2150 dětí, navštěvujících školy, přihlášeno 1352. Teprve koncem padesátých let toto číslo začalo podstatněji klesat.*“⁷⁴

⁷⁰ KOCOUREK 1978, s. 48

⁷¹ Tzv. Velký Most – Most, Souš, Kopisty, Rudolice nad Bílinou, Střimice

⁷² Tamtéž, s. 50

⁷³ Tamtéž, s. 51

⁷⁴ Tamtéž, s. 56

V padesátých letech se pozornost přesunula zejména na doplňkové předměty, které měly žákům usnadnit budoucí praktický život. Jednalo se o rodinnou výchovu, kde se učilo základům domácích prací a péče o rodinu, dále pak o praktickou výuku zaměřující se zejména na práce v cvičebních dílnách. Náboženství bylo zařazeno mezi nepovinné předměty a účast na hodinách byla podmíněna souhlasem obou rodičů či zákonných zástupců. Podle oficiálních informací však zájem o tuto výuku rapidně upadal.⁷⁵

4.3 Víra na Mostecku po roce 1989

Jak již bylo řečeno, po roce 1989 velmi vzrostla obliba církve a všeobecná důvěra k ní. Trend pozdějšího odcírkvenění však můžeme jasně sledovat i na případu zvoleného Mostecku. Hranice byly otevřeny všem bez rozdílu a nová hnutí a směry tak mohly bez problémů proudit na naše území. Není proto divu, že právě tato příhraniční oblast byla doslova zaplavena novými náboženskými skupinami, které byly na svou dobu mnohdy velmi progresivní a v neposlední řadě platily za poměrně módní záležitosti. Podle tabulky⁷⁶, která shrnuje data šetření z let 1991 a 2001, můžeme výrazné změny velmi dobře reflektovat.⁷⁷

Na základě získaných dat bylo zjištěno, že krátce po revoluci bylo na území Mostu, tedy centra zvoleného regionu, 24 000 věřících, z čehož bylo téměř 21 000 příslušníků římskokatolické církve, přes 1 000 evangelíků a téměř 1 000 členů církve husitské. Zbývajících více než dalších 1100 bylo rozptýleno v nejrůznějších náboženských skupinách.

Vzhledem k těmto zjištěným datům se situace během dalších deseti let výrazně změnila. Přestože se počet obyvatel snížil o 3 000, nepoměrně ubylo věřících. Celkově se jednalo o úbytek zhruba 9 500 obyvatel. Všechny církve, které byly uvedeny v rámci řádek výše, přišly podle dostupných zjištění víceméně o celou polovinu stoupenců. Naopak menší alternativní skupiny získaly na oblibě.

⁷⁵ KOCOUREK 1978, s. 58

⁷⁶ Viz. příloha č. 3

⁷⁷ V textu jsou z důvodu lepší představy jednotlivá čísla zaokrouhlena. Přesné informace o počtu věřících jsou uvedeny v rámci přílohy.

Například počet příznivců Svědků Jehovových se zdvojnásobil. Ztrojnásobil se také počet obyvatel, kteří se přihlásili k Adventistům sedmého dne. I když v tomto případě mluvíme o „pouhých“ desítkách členů, jedná se o církev, která na území Mostecka působí dodnes. Informace, které byly zjištěny na základě *sčítání lidí, domů a bytů* (provedených na počátku devadesátých let a následně po přelomu tisíciletí) byla shromažďována za různých podmínek. Aktuální situace se v jednotlivých obdobích velmi lišila a odpovědi respondentů nebyly vždy zcela objektivní. Navíc nesmíme zapomínat na ovlivnění církevním „boomem“ na počátku let devadesátých a na dobrovolnost odpovědí. Data však zcela potvrzují trend, který je popisován výše.

Praktická část

4.4 Metodika výzkumu

Následující část této bakalářské práce bude věnována výzkumu, který byl veden na pěti vybraných školách v okrese Most. Nejprve byly stanoveny cíle a hypotézy. Poté byl výzkum rozdělen do dvou hlavních částí.

4.4.1 Cíle

- Zjistit, zda v rámci vybraných škol výuka náboženství probíhala, probíhá, nebo je plánovaná do budoucna
- Zjistit, zda by byl o takovou výuku mezi žáky zájem
- Zjistit, zda mají žáci alespoň základní povědomí o tom, co je náplní výuky náboženství
- Zjistit, zda mají církve zájem o výuku náboženství na základních školách

4.4.2 Hypotézy

- Více než 75 procent rodičů by neposílalo své děti na výuku náboženství
- Ve více než 50 procentech hraje roli také bezvěrectví rodičů
- Hlavním důvodem je pro rodiče předpokládaný nezájem ze strany jejich dětí
- Více než 75 procent žáků nemá zájem o výuku náboženství
- Hlavním důvodem je nezájem o náboženské otázky
- Více než 50 procent žáků nebude umět definovat, co výuka náboženství obsahuje

- Více než 50 procent rodičů nebude umět definovat, co výuka náboženství obsahuje
- Církev na Mostecku v současné době nemá zájem vyučovat na základních školách náboženství

4.5 Dotazníkové šetření

Pro první část výzkumu byla zvolena jedna z metod kvantitativního výzkumu, a to dotazníkové šetření. Důvodem byl zejména velký počet respondentů, kteří byli osloveni, a lepší přehlednost v rámci metody zpracování získaných dat. Jednalo se o tři stěžejní cílové skupiny – žáky (12 - 15 let), rodiče a ředitele škol.

4.6 Cílové skupiny:

- Žáci (celkem 96 respondentů, dotazníky)
- Rodiče (celkem 15 respondentů, dotazníky)
- Ředitelé škol (celkem 5 respondentů, dotazníky)
- Zástupci církvi (4 respondenti, řízené rozhovory)

4.7 Výběr vzorku

Pro účely této bakalářské práce bylo vybráno pět základních škol v okrese Most. Jedná se účelně o rozmanitá zařízení, která se liší především lokalitou, zaměřením i sociálním postavením žáků.

- **Škola č. 1** - nachází se na periferii Mostu a orientuje se na zvýšenou výuku sportu (odpovídalo 20 žáků)
- **Škola č. 2** - v Mostě, která působí v jednom ze zdejších sídlišť (odpovídalo 20 žáků)

- **Škola č. 3** - vyznačuje zvýšenou koncentrací romských žáků (odpovídalo 16 žáků)
- **Škola č. 4** - umístěna přímo v centrální části města Mostu (odpovídalo 20 žáků)
- **Škola č. 5** - jedna ze škol městské části Litvínova (odpovídalo 20 žáků)

4.8 Sběr dat

Nejprve jsem se zkontaktovala s řediteli vybraných školních zařízení, zdali mi bude výzkum v rámci daných škol umožněn. Ve všech případech jsem se setkala s pozitivním přístupem. Během domluvených schůzek s vedením jednotlivých základních škol došlo zároveň k vyplnění dotazníku, který byl určen ředitelům. Tento dotazníkový formulář je uveden na konci této bakalářské práce v rámci příloh.

Následující fáze šetření probíhala ve vybraných třídách druhého stupně. Jednalo se o žáky, kteří patřili do věkové kategorie 12 - 15 let, kterým byly zároveň rozdány dotazníky pro rodiče.

Záměrně nebylo využito modernější metody elektronického dotazníku. Domnívám se, že by tento způsob nebyl efektivní. Vyplnění by dle mého názoru trvalo v obou případech stejně dlouho, navíc jsem si podstatně zajistila návratnost u žáků tím, že jsem vždy požádala o pomoc jednu z vyučujících, která během volitelných předmětů nechala žáky dotazníky vyplnit.

Dotazníky byly zcela dobrovolnou záležitostí a žáci mohli vyplnění odmítnout. Ani jednou jsem se však s takovou situací nesečkala, spíše naopak. Domnívám se, že především mládež má v tomto věku největší potřebu vyjádřit co možná nejvíce vlastní názory, postoje a myšlenky. Navíc se jednalo o částečné přerušení výuky, což je pro žáky vždy spíše zpestřením.

4.8.1 Dotazník pro ředitele školy

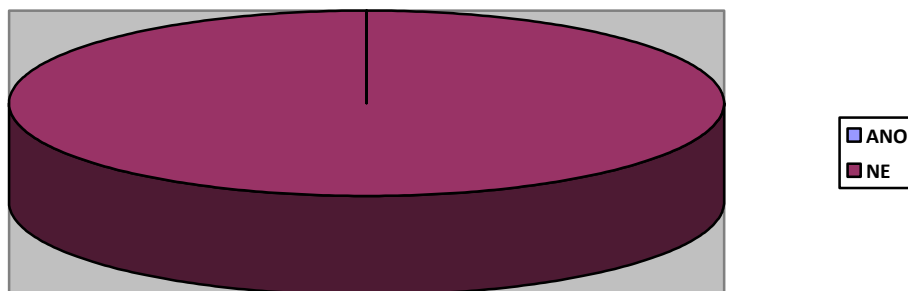
Dotazník pro ředitele vybraných základních škol obsahuje sedm otázek, z čehož je šest uzavřených a jedna, poslední, polozavřená otázka. Dotazy jsou uvedeny průvodním dopisem, který respondenty dostatečně seznamuje s okolnostmi právě probíhajícího šetření. V tomto případě bylo uskutečněno v průběhu června 2012.

Dotazník je zcela anonymní a identifikace jednotlivých osob z vedení škol není pro účely tohoto šetření nijak podstatná. Účelem bylo zjistit, zdali na vybrané škole vůbec výuka náboženství po roce 1989 probíhala, zdali by současné vedení uvítalo takovou výuku, co od ní případně očekávají, zdali se vůbec zajímají o náboženskou tematiku a zdali by pro ně bylo podstatné, jaká církev by se výuky případně ujala. Dotazník pro ředitele škol je opět součástí příloh. Celkem bylo v této skupině respondentů odevzdáno pět dotazníků z pěti požadovaných. Návratnost byla zde tedy stoprocentní.

Otázka č. 1: Probíhala výuka náboženství na Vaší škole po roce 1989?

Na tuto otázku odpověděli všichni dotazovaní zcela totožně. Z toho vyplývá, že ani na jedné ze zkoumaných základních škol na Mostecku nebyla obnovena tradice výuky náboženství po roce 1989.

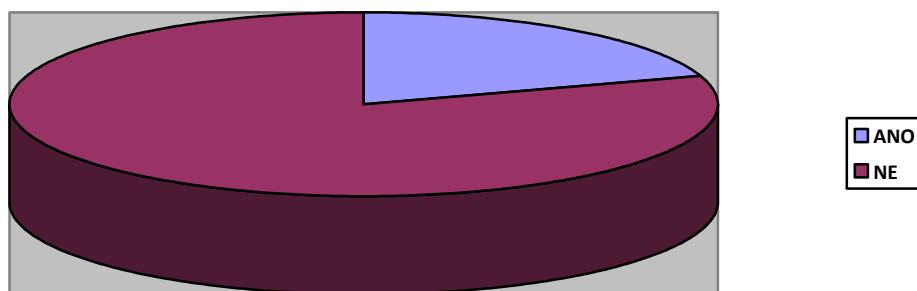
Graf 1 – Zařazení do výuky po 1989

Otázka č. 2: Uvítali byste výuku náboženství nyní?

Z jednotlivých odpovědí vyplynulo, že pouze jeden ředitel odpověděl „ano“. Tudiž všichni ostatní (80 procent) uvedli, že by výuku na půdě vybrané školy nevíтали a jednoznačně o ni zájem nemají.

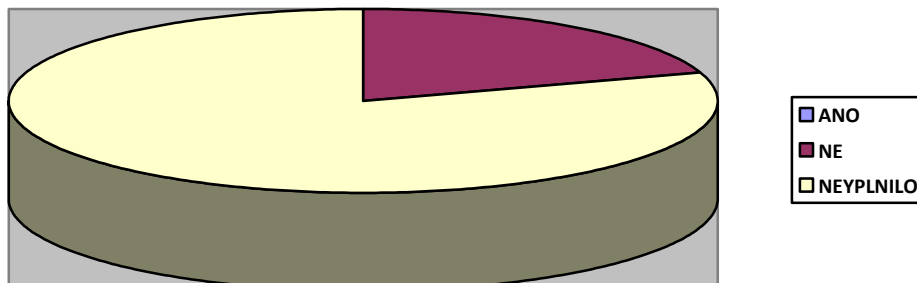
Graf 2 - Zajímám se o výuku náboženství

Otázka č. 3: Pokud ano, bylo by pro Vás podstatné, jaká církev by se výuky ujala?

Tato otázka zcela souvisela s dotazem, který je uveden výše. Jelikož se čtyři z pěti respondentů vyjádřili k této problematice negativně, u této otázky ani žádnou možnost neoznačili. Pouze jeden, který by na své základní škole výuku náboženství podpořil, odpověděl „ne“, tudiž by pro něj nebylo nijak podstatné, který zástupce církve či náboženské společnosti by výuku náboženství vedl.

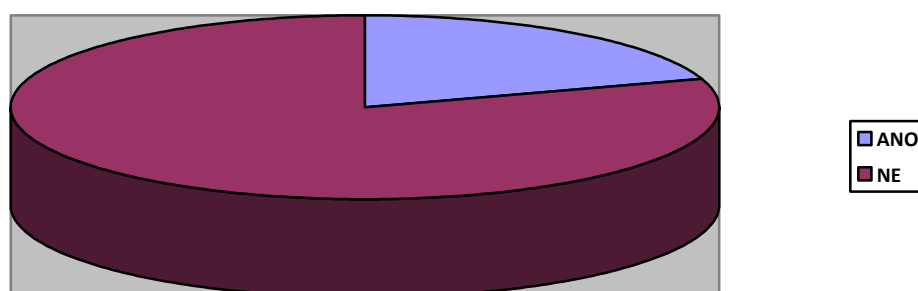
Graf 3- Záleží na církvi

Otázka č. 4: Mělo by být náboženství součástí výuky základních škol?

Opět se zde setkáváme se stejným poměrem odpovědí. Čtyři z dotazovaných se domnívají, že by výuka náboženství neměla být samostatným předmětem vyučovaným na stupních základních škol. Jejich odpověď byla tedy negativní. Pouze jeden respondent, který v předchozích případech výuku podporoval, odpověděl, že by mezi předměty měla mít svoje místo.

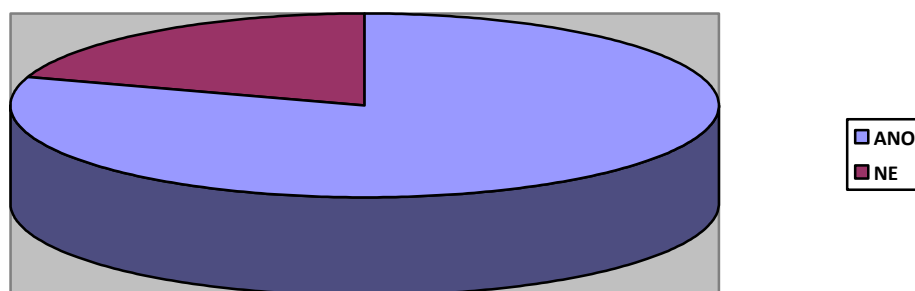
Graf 4 - Náboženství součástí výuky

Otázka č. 5: Je podle Vás všeobecně důležité orientovat se v základních křesťanských pojmech/ tradicích?

Ani u této otázky se situace poměrově neproměnila. U čtyř respondentů byla zjištěna kladná odpověď, pouze jeden uvedl, že pro něj není orientace v těchto záležitostech důležitá. Tento respondent přirozeně v rámci předchozích otázek také projevil svůj nezáměr o výuku náboženství na základní škole, kterou vede.

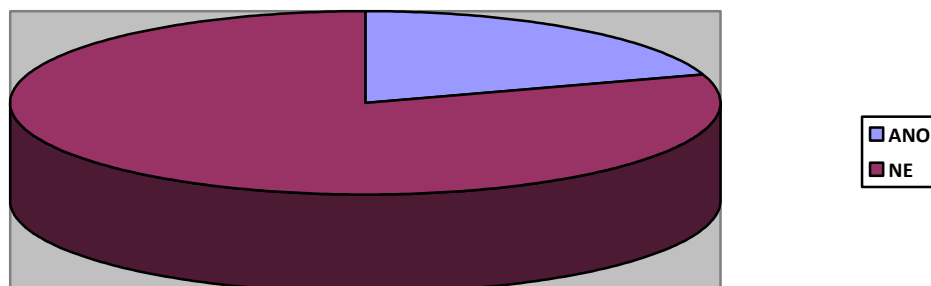
Graf 5 - Orientace v tradicích

Otázka č. 6: Zajímáte se o toto téma?

Na tuto otázku byly opět zjištěny čtyři negativní a jedna pozitivní odpověď. Pouze respondent, který se domnívá, že by mělo být náboženství právoplatnou součástí učebního plánu, se o téma víry zajímá. Pro ostatní respondenty není tato problematika nikterak důležitá. Nemají tedy potřebu se o ni aktivně zajímat.

Graf 6 - Zajímám se o náboženství

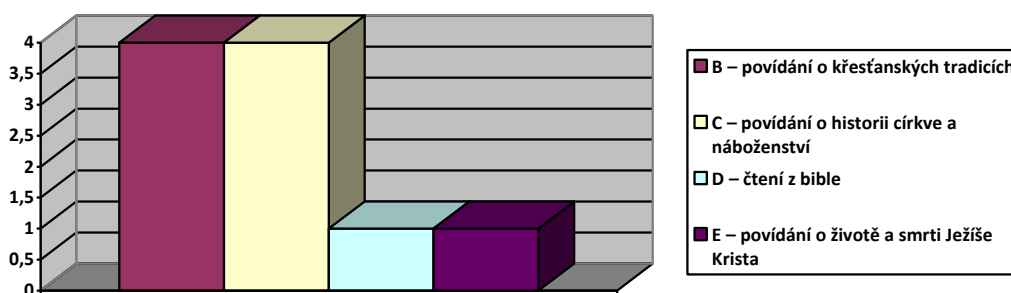
Otázka č. 7: Pokud by výuka náboženství byla povinná, co by podle Vás měla obsahovat?

Tato otázka obsahovala více možností odpovědi, kdy poslední nabízela šanci pro vyjádření vlastního názoru. Nejčastěji byly zvoleny varianty „b“ a „c“, což znamenalo, že se celých 80 procent respondentů domnívá, že by výuka náboženství měla zahrnovat především povídání o historii církve, náboženství a tradicích. Dále byly vždy v jednom případě zvoleny také možnosti „d“ a „e“, což prezentovalo, že by výuka měla zahrnovat také čtení z Bible a povídání o životě a smrti Ježíše Krista. Žádný z respondentů nezvolil ani jednu z ostatních možností. Z toho vyplývá, že se dotazovaní nedomnívají, že by výuka náboženství měla přesvědčovat o tom, aby byli věřící, měla obsahovat povinné návštěvy kostela, výuku latiny jako církevního jazyka nebo dokonce žáky nutit k životu podle náboženských zásad.

Tabulka 1 – Náplň výuky náboženství pohledem ředitelů

<i>Možnosti</i>	<i>Počet zvolených odpovědí</i>
Povídání o křesťanských tradicích	4
Povídání o historii církve a náboženství	4
Čtení z bible	1
Povídání o životě a smrti J. Krista	1

Graf 7 - Obsah výuky dle ředitelů 1

4.8.2 Dotazníky pro žáky základních škol

Dotazníky určené žákům základních škol jsou opět zcela anonymní, přičemž respondenti udávali pouze svůj věk a pohlaví. Prostřednictvím průvodního dopisu jsou dotazovaní seznámeni s účelem probíhajícího šetření. Dotazník obsahuje devět otázek, z čehož je sedm uzavřených a dvě polouzavřené. Jedná se o otázky 4 a 9.

Cílem šetření bylo zjistit, zda mají žáci o výuku náboženství vůbec zájem, jak si její průběh představují a zda pocházejí z věřícího prostředí. Zodpovězení bylo

i v tomto případě zcela dobrovolné. Jelikož vyplňování probíhalo v hodinách běžné výuky a za přítomnosti odborného dohledu, byla návratnost těchto dotazníků, stejně jako případě vedení škol, stoprocentní. Pro zjednodušení jsem v rámci tabulek použila pro jednotlivé základní školy pouze číselné označení.

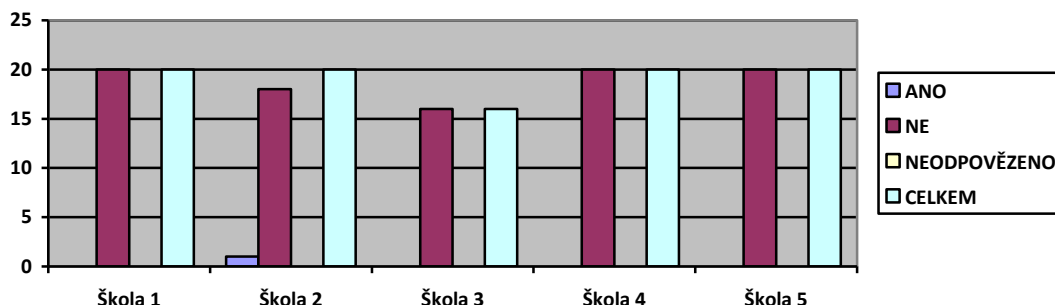
Otázka č. 1: Vyučuje se na Vaší škole náboženství jako samostatný předmět?

Na základě jednoznačných odpovědí žáků bylo potvrzeno, že ani na jedné z vybraných základních škol není v současné době náboženství jako samostatný předmět vyučováno. Žáci získají rámcový pohled to této problematiky především prostřednictvím občanské výchovy apod. Jedna z odpovědí sice byla kladná, ale tento fakt spíše připisují nepozornosti respondenta.

Tabulka 2 – Náboženství jako samostatný předmět

ŽÁCI	Škola 1	Škola 2	Škola 3	Škola 4	Škola 5
ANO	0	1	0	0	0
NE	20	19	16	20	20
NEODPOVĚZENO	0	0	0	0	0
CELKEM	20	20	16	20	20

Graf 8 – Náboženství jako samostatný předmět

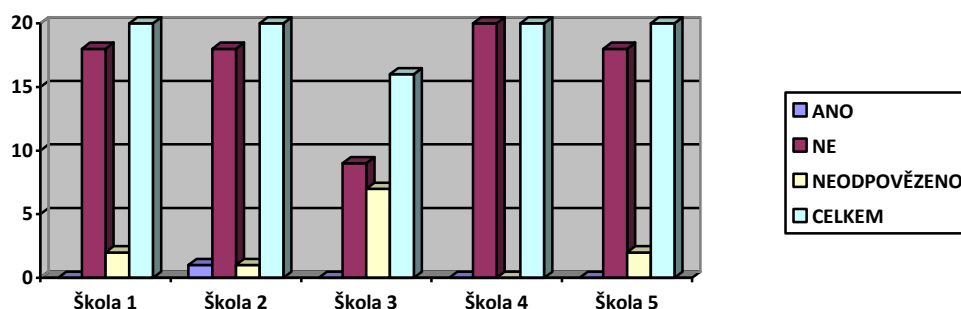
Otázka č. 2: Pokud ano, navštěvuješ toto vyučování?

Tato otázka bezprostředně navazuje na předchozí dotaz. Předpokládá se, že pokud výuka náboženství v současné době ani na jedné z vybraných škol neprobíhá, nemůže se jí žádný respondent zúčastnit. I přesto se však objevily kladné odpovědi a mnozí respondenti tuto otázku zcela vynechali. Je to přirozené, jelikož vzhledem k předchozímu dotazu nepokládali za důležité odpovědět. Situace byla zřejmá.

Tabulka 3 – Návštěvnost výuky náboženství

ŽÁCI	Škola 1	Škola 2	Škola 3	Škola 4	Škola 5
ANO	0	1	0	0	0
NE	18	18	9	20	18
NEODPOVĚZENO	2	1	7	0	2
CELKEM	20	20	16	20	20

Graf 9 – Návštěvnost výuky náboženství

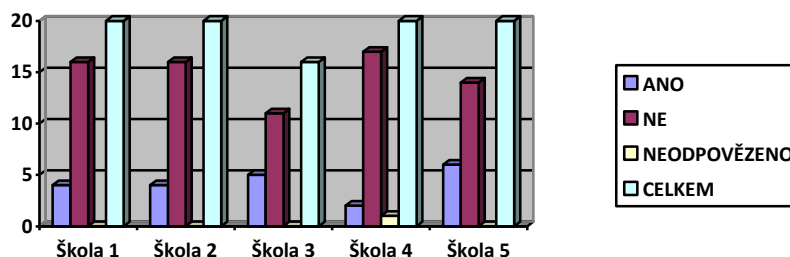
Otázka č. 3: Pokud ne, navštěvoval(a) bys toto vyučování?

Odpovědi na tuto otázku byly již více různorodé a patřily ke klíčovým. Záleželo na aktuálním postoji každého žáka. Na základě získaných dat můžeme tvrdit, že téměř celá čtvrtina všech žáků vybraných škol by výuku náboženství navštěvovala. Výjimkou byla jen škola 4 se svými dvěma respondenty. V ostatních zařízeních se kladně vyjádřilo téměř vždy celých 25 procent všech dotazovaných, což je do jisté míry překvapující.

Tabulka 4 – Zájem o výuku náboženství

ŽÁCI	Škola 1	Škola 2	Škola 3	Škola 4	Škola 5
ANO	4	4	5	2	6
NE	16	16	11	17	14
NEODPOVĚZENO	0	0	0	1	0
CELKEM	20	20	16	20	20

Graf 10 – Zájem o výuku náboženství

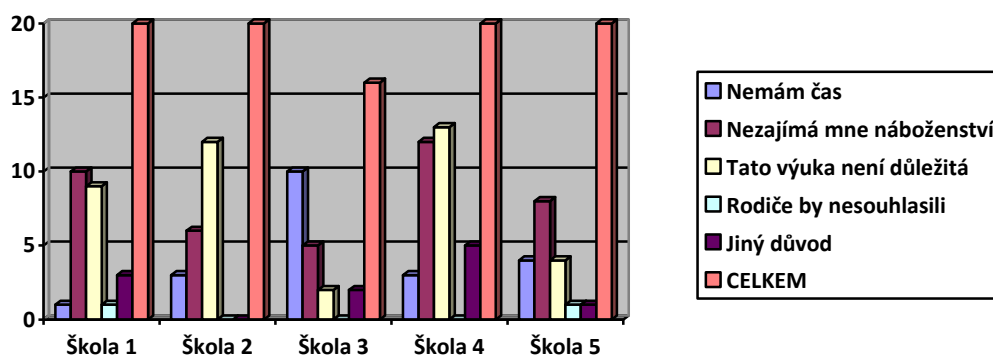
Otázka č. 4: Proč bys tuto výuku nechtěl(a) navštěvovat?

Tato otázka patří mezi dvě polozavřené, zahrnuje tedy možnosti, které dávají prostor pro vlastní odpověď. Jelikož bylo žákům umožněno označit více možností, proto počet odpovědí v tabulce překračuje množství respondentů. Několikrát byla vyplněna také „jiná možnost“. Škola č. 4 byla v tomto ohledu jednoznačně nesdílnější. Vyznačuje se největším počtem důvodů, které vedou žáky k tomu, aby se výuky náboženství neúčastnili. Mezi individuálními odpověďmi se nejčastěji objevovalo, že respondenti „nevěří“, „neví“, „není pro ně tato výuka vůbec důležitá“, nebo dokonce považují ve dvou případech náboženství doslova za „blbost“.

Tabulka 5 – Proč nechci navštěvovat výuku náboženství

ŽÁCI	Škola 1	Škola 2	Škola 3	Škola 4	Škola 5
Nemám čas	1	3	10	3	4
Nezajímá mne náboženství	10	6	5	12	8
Tato výuka není důležitá	9	12	2	13	4
Rodiče by nesouhlasili	1	0	0	0	1
Jiný důvod	3	0	2	5	1
CELKEM žáků	20	20	16	20	20

Graf 11 – Proč nechci navštěvovat výuku náboženství

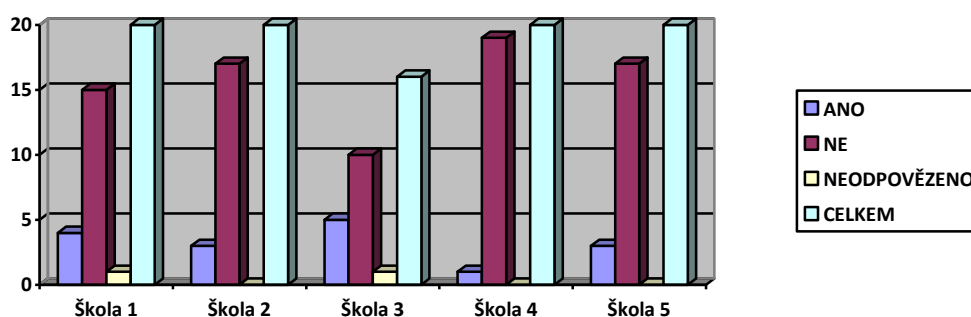
Otázka č. 5: Mělo by být náboženství součástí výuky základních škol?

Z odpovědí vyplynulo, že se méně než 25 procent všech respondentů domnívá, že by náboženství nemělo být součástí školního plánu na základních školách. V rámci školy č. 4 to bylo dokonce celých 95 procent žáků. Nevyplněné možnosti byly zjištěny pouze ve dvou případech. Výuka náboženství alespoň na vybraných školách tedy velkou podporu určitě nemá. Potvrzuje se však, že by alespoň 25 procent dotazovaných zájem o náboženství (i jeho vyučování v rámci samostatného předmětu) mělo.

Tabulka 6 – Náboženství součástí výuky na základních školách

ŽÁCI	Škola 1	Škola 2	Škola 3	Škola 4	Škola 5
ANO	4	3	5	1	3
NE	15	17	10	19	17
NEODPOVĚZENO	1	0	1	0	0
CELKEM	20	20	16	20	20

Graf 12 - Náboženství součástí výuky na základních školách

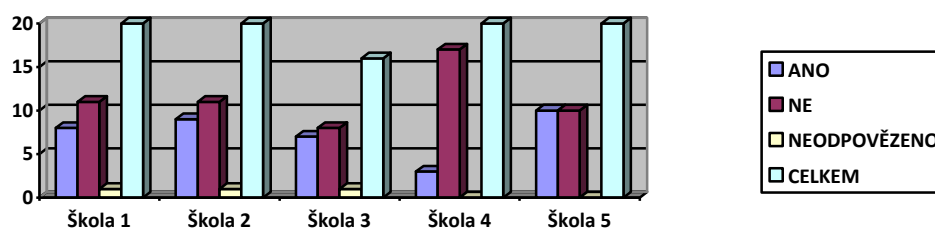
Otázka č. 6: Je podle tebe všeobecně důležité orientovat se v základních křesťanských pojmech/ tradicích/?

Na základě získaných dat bylo zjištěno, že je pro necelých 50 procent respondentů důležité se orientovat v oblasti křesťanství, jeho pojmů a tradic. Na škole č. 5 to byla dokonce celá polovina. Výjimku opět znamenala Škola 4, kde s tímto nesouhlasilo ani 25 procent dotázaných. Paradoxem je, že ředitelem této základní školy je respondent, který v rámci dotazníku jako jediný výuku náboženství na své škole uvítal. Ostatní ředitelé byli přitom opačného názoru.

Tabulka 7 – Důležitost orientace v křesťanských pojmech a tradicích

ŽÁCI	Škola 1	Škola 2	Škola 3	Škola 4	Škola 5
ANO	8	9	7	3	10
NE	11	11	8	17	10
NEODPOVĚZENO	1	0	1	0	0
CELKEM	20	20	16	20	20

Graf 13 - Důležitost orientace v křesťanských pojmech a tradicích

Otázka č. 7 – Zajímáte se o toto téma?

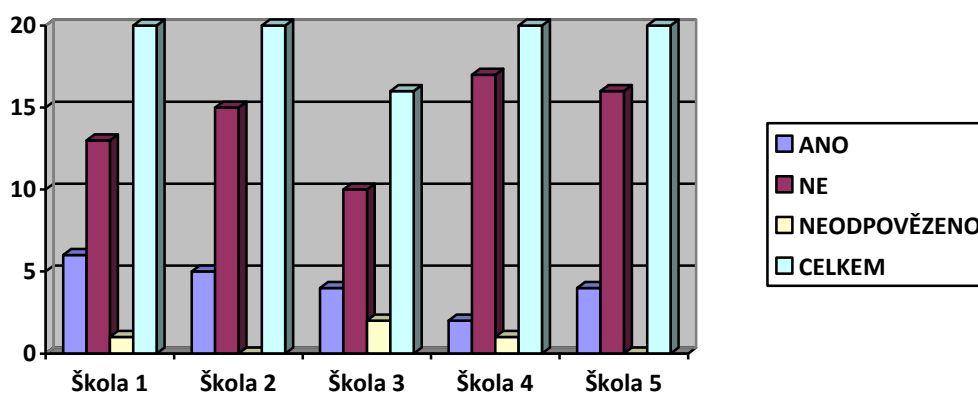
Jako v předchozích odpovědích, i zde tvoří škola 4 nejvýraznější trend. Nejméně žáků odsud uvedlo, že se o téma náboženství zajímá. V případě ostatních

školních zařízení se opět pohybujeme kolem hranice 25 procent žáků, kteří se naopak o téma náboženství zajímají. V tomto víceméně ateisticky orientovaném regionu je toho zjištění překvapující.

Tabulka 8 – Zájem o náboženskou tematiku

ŽÁCI	Škola 1	Škola 2	Škola 3	Škola 4	Škola 5
ANO	6	5	4	2	4
NE	13	15	10	17	16
NEODPOVĚZENO	1	0	2	1	0
CELKEM	20	20	16	20	20

Graf 14 - Zájem o náboženskou tematiku

Otázka č. 8: Pocházíte z náboženské rodiny? Je někdo ve tvé rodině věřící?

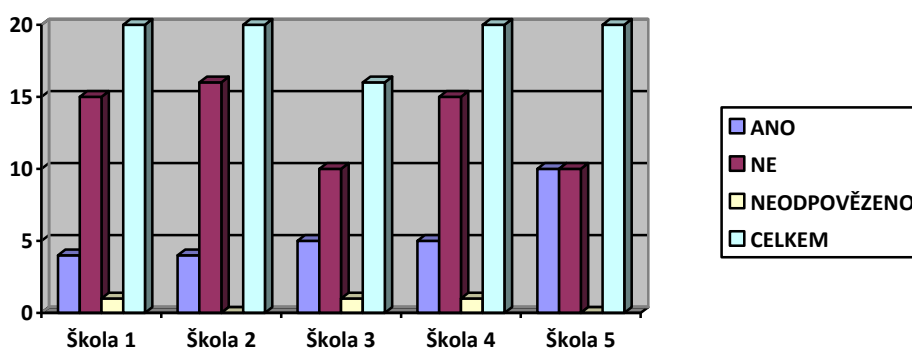
U této otázky bylo zjištěno, že ve všech případech je v každé z vybraných škol minimálně 20 procent respondentů, kteří pocházejí z prostředí, kde je alespoň jeden věřící příbuzný. Na škole č. 5 to byla dokonce opět celá polovina, což je velmi překvapující vzhledem k vybranému vzorku dotazovaných a regionu, ve

kterém žijí. Ve třech případech byla opět zaznamenána absence odpovědi, což připisují zejména nepozornosti žáků.

Tabulka 9 - Původ z prostředí, kde je alespoň jeden rodinný příslušník věřící

ŽÁCI	Škola 1	Škola 2	Škola 3	Škola 4	Škola 5
ANO	4	4	5	5	10
NE	15	16	10	15	10
NEODPOVĚZENO	1	0	1	1	0
CELKEM žáků	20	20	16	20	20

Graf 15 - Původ z prostředí, kde je alespoň jeden rodinný příslušník věřící

Otázka č. 9: Pokud by byla výuka náboženství povinná, co by podle tvého obsahovala?

V rámci tohoto dotazníku se jednalo o druhou položenou otázku, která nabízela osm možných odpovědí i prostor pro vlastní vyjádření. Respondenti se v celých 49 případech domnívají, že výuka náboženství by obsahovala povídání o křesťanských tradicích, stejný počet přitom označil také možnost „čtení z Bible“. 46 respondentů se domnívá, že by výuka měla zahrnovat povídání o historii církve a

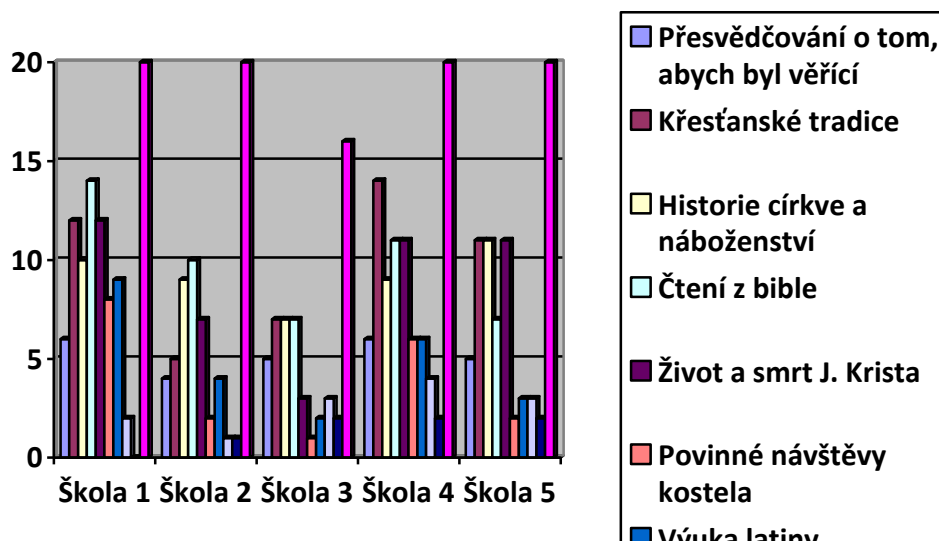
náboženství, dalších 44 označilo možnost „povídání o životě a smrti Ježíše Krista“. Dále je překvapivé, že se 26 dětí domnívá, že by měla výuka náboženství také přesvědčovat o tom, aby se člověk stal věřícím. V 19 případech se respondenti domnívají, že by v rámci výuky měl být povinně navštěvován kostel. V rámci této odpovědi využili sedm žáků možnost „jiné“, přičemž se objevovaly nejružnější odpovědi typu „bláboly“, „nevím“, „nevěřím“ a „dozvědět se něco víc“. V jednom případě se žákyně vyjádřila tak, že by výuka náboženství měla obsahovat také seznámení s hlaholicí.

Tabulka 10 – Obsah výuky náboženství

ŽÁCI	Škola 1	Škola 2	Škola 3	Škola 4	Škola 5
Přesvědčování o tom, abych byl věřící	6	4	5	6	5
Křesťanské tradice	12	5	7	14	11
Historie církve a náboženství	10	9	7	9	11
Čtení z bible	14	10	7	11	7
Život a smrt J. Krista	12	7	3	11	11
Povinné návštěvy kostela	8	2	1	6	2
Výuka latiny	9	4	2	6	3
Nucení k životu dle náb. Zásad	2	1	3	4	3

Jiné	0	1	2	2	2
CELKEM žáků	20	20	16	20	20

Graf 16 - Obsah výuky náboženství

4.8.3 Dotazníky pro rodiče

V rámci jednotlivých vybraných škol byl prostřednictvím pověřených vyučujících rozdán také dotazník určený pro rodiče žáků. V rámci každé třídy bylo rozdáno 15 dotazníků. Dohromady tedy 75 formulářů. Bohužel byla návratnost dotazníků od rodičů nízká, a to v případě všech vybraných školních zařízení. Celkem bylo zpět vráceno pouze patnáct kusů. Jelikož bylo vyplnění zcela dobrovolné a na uvážení každého respondenta, důvody jeho neodevzdání nejsou známé.

Původně měly být dotazníky pro rodiče rozděleny dle jednotlivých škol. Jelikož se jich sešlo oproti předpokladu méně (přestože je průměrná návratnost v dotazníkových šetřeních mnohem nižší), byly všechny dotazníky pro následující vyhodnocení seskupeny.

Dotazník pro rodiče obsahuje osm otázek, z čehož je šest uzavřených a dvě, třetí a poslední, polouzavřené. Respondentům opět umožňuje vyjádřit vlastní názor a postoj ke zkoumanému jevu. Cílem dotazníku bylo zjistit, zdali by rodiče měli zájem o výuku náboženství na základní škole, kterou navštěvují jejich ratolesti, zdali pocházejí z věřícího prostředí a jak si představují náplň výuky.

Otázka č. 1: Posílali byste své dítě na výuku náboženství?

Dle reakcí na tuto otázku bylo zjištěno, že pouze jeden respondent by souhlasil s přítomností svého dítěte při výuce náboženské výchovy. Zbývajících čtrnáct respondentů tuto možnost odmítlo. V rámci tohoto vzorku můžeme tedy tvrdit, že začlenění náboženské výchovy na vybraných školách není, alespoň v případě konkrétních dotazovaných rodičů, podporováno.

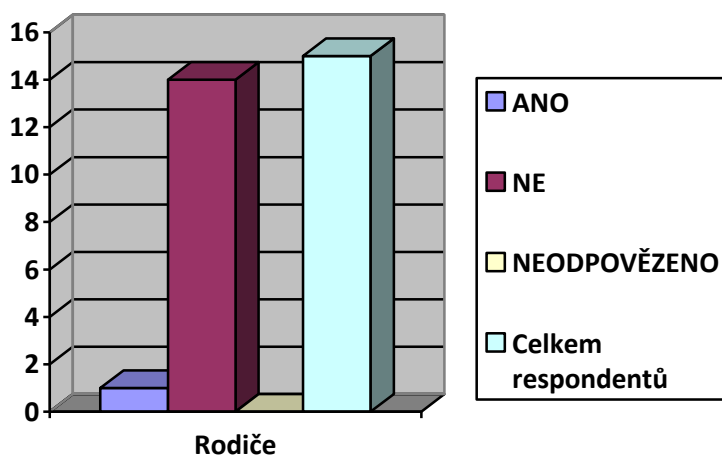
Otázka č. 2: „Pokud ano, v jakém ročníku by to podle Vás bylo vhodné?“

Má bezprostřední návaznost na první otázku. Jelikož bylo respondenty odpovězeno pouze ve dvou případech, není tento dotaz v rámci výzkumu zpracován graficky. První respondent, který by zároveň také posílal své dítě na hodiny náboženské výchovy, odpověděl, že by bylo vhodné tuto výuku zavést v šestém ročníku ZŠ. Druhý dotazovaný, ač na předchozí dotaz odpověděl negativně, sdělil, že by měla být výuka započata až v devátých ročnících.

Tabulka 11 - Souhlas rodiče s účastí dítěte na výuce náboženství

	Rodiče
ANO	1
NE	14
NEODPOVĚZENO	0
Celkem resp.	15

Graf 17 - Souhlas rodiče s účastí dítěte na výuce náboženství

Otázka č. 3: Pokud ne, bylo by důvodem poslat jej tam....?

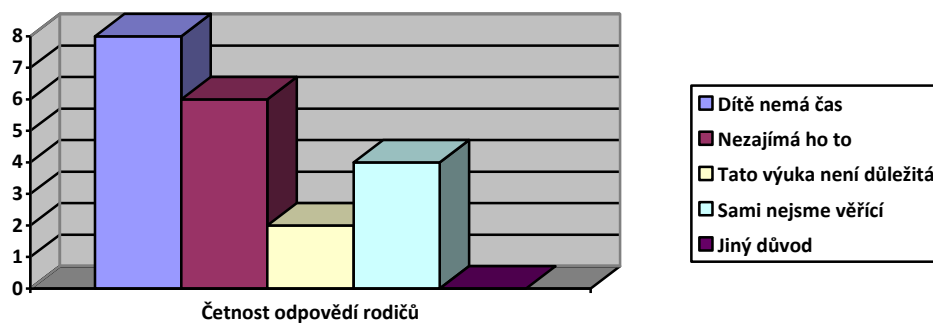
Tato otázka byla jednou z těch, v jejichž rámci bylo umožněno vyplnit více možností a u poslední také vyjádřit vlastní názor, tedy jiný důvod, proč by dítě navštěvovat hodiny náboženství nemělo.

Nejvíce rodiče uváděli, že jejich děti nemají na tuto aktivitu čas. Domnívám se však, že v případě náboženství jako volitelného předmětu a součásti školních osnov by neměl být tento důvod překážkou. Plně však respektuji mínění zákonných zástupců. Druhou nejčastější odpovědí bylo, že děti náboženství nezajímá. Nikdo z rodičů naopak nevyužil možnosti sdělit jiné důvody. Ve dvou případech se respondenti domnívají, že výuka náboženství není důležitá a ve čtyřech případech uvádějí jako důvod, že oni sami nejsou věřící.

Tabulka 12 – Důvody rodičů pro neúčast dítěte na výuce náboženství v rámci ZŠ

	Četnost odpovědí rodičů
Dítě nemá čas	8
Nezajímá ho to	6
Tato výuka není důležitá	2
Sami nejsme věřící	4
Jiný důvod	0

Graf 18 - Důvody rodičů pro neúčast dítěte na výuce náboženství v rámci ZŠ

Otázka č. 4: Mělo by být náboženství součástí výuky základních škol?

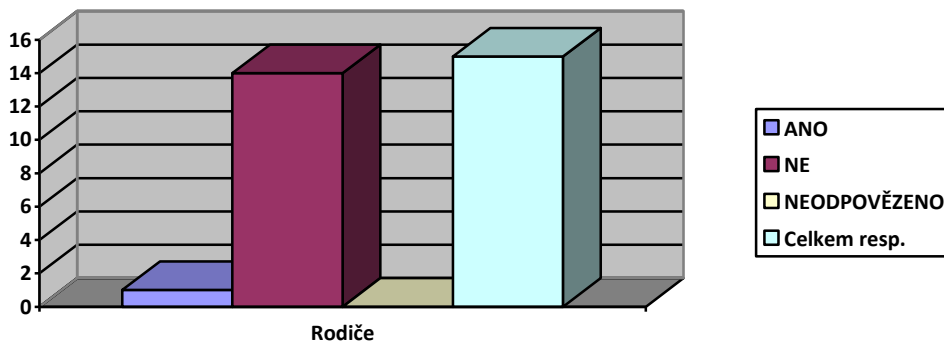
Mínění respondentů v tomto případě odráží odpovědi na předchozí dotazy i zřejmý postoj rodičů k tématu náboženství na vybraných základních školách v okrese Most. Jeden rodič, který zároveň tuto výuku podporuje, vyjádřil, že by

náboženství mělo jednoznačně patřit do výuky. Zbývajících čtrnáct je opačného názoru.

Tabulka 13 – Náboženství jako součást výuky ZŠ

	Rodiče
ANO	1
NE	14
NEODPOVĚZENO	0
Celkem resp.	15

Graf 19 - Náboženství jako součást výuky ZŠ

Otázka č. 5: Je podle Vás všeobecně důležité orientovat se v základních křesťanských pojmech/tradicích?

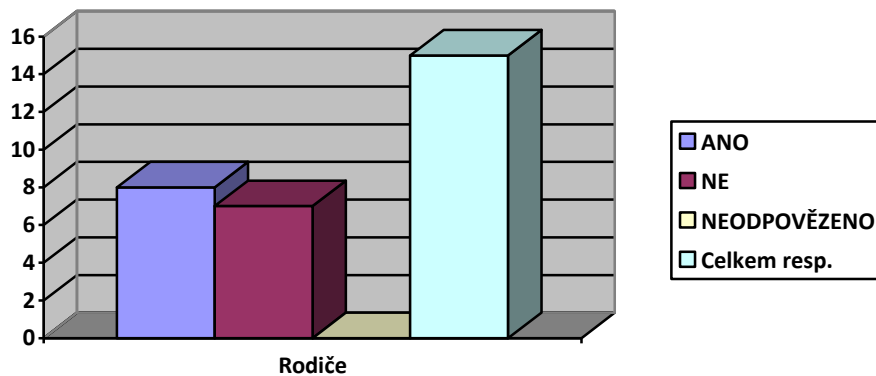
U této otázky se poměr odpovědí změnil. Více než polovina respondentů odpověděla, že je pro ni důležité orientovat se alespoň v základních pojmech a tradicích, které vycházejí z křesťanství. Zbývajících sedm odpovědělo negativně.

Z toho vyplývá, že si rodiče uvědomují, přestože jsou nevěřící, že náboženství je ve své podstatě s jejich běžným životem bezprostředně spojeno.

Tabulka 14 – Důležitost orientace v křesťanských pojmech a tradicích

	Rodiče
ANO	8
NE	7
NEODPOVĚZENO	0
Celkem resp.	15

Graf 20 - Důležitost orientace v křesťanských pojmech a tradicích

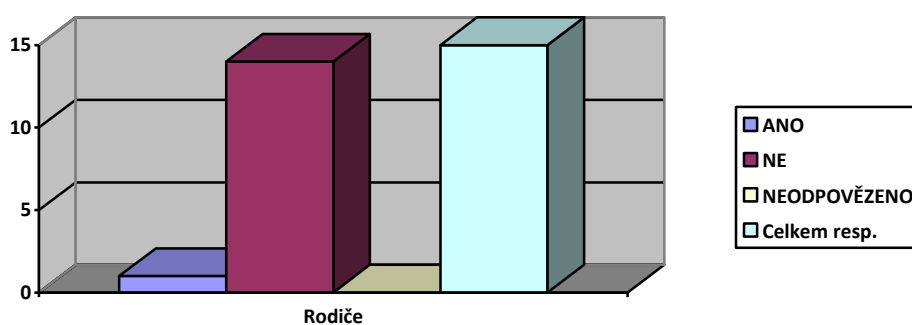
Otázka č. 6: Zajímáte se o toto téma?

Z odpovědí vyplynulo, že se o náboženskou tematiku zajímá pouze jeden rodič, zbývajících čtrnáct opět odpovědělo negativně.

Tabulka 15 – Zájem rodičů o náboženskou tematiku

	Rodiče
ANO	1
NE	14
NEODPOVĚZENO	0
Celkem resp.	15

Graf 21 - Zájem rodičů o náboženskou tematiku

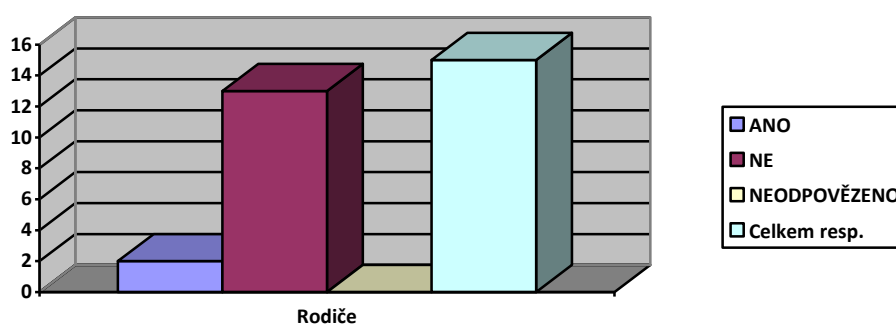
Otázka č. 7: Pocházíte z náboženské rodiny? Je někdo ve Vaší rodině věřící?

Prostřednictvím této otázky byly do jisté míry objasněny odpovědi doposud zjištěné v rámci daného dotazníku. Pouze dva respondenti pocházejí z prostředí, kde jsou s vírou jako takovou v kontaktu, tudíž nelze očekávat zvýšený zájem o náboženskou otázku. A to ani v případě školní docházky jejich dětí.

Tabulka 16 – Původ z věřícího prostředí u rodičů

	Rodiče
ANO	2
NE	13
NEODPOVĚZENO	0
Celkem resp.	15

Graf 22 - Původ z věřícího prostředí u rodičů

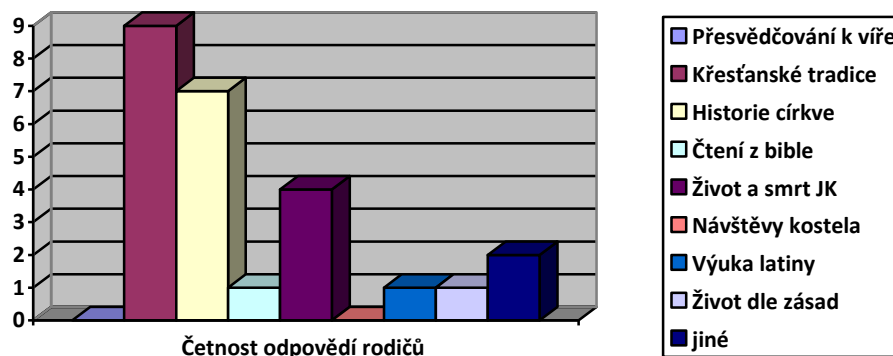
Otázka č. 8: Pokud by výuka náboženství byla povinná, co by podle Vás měla obsahovat?

U této otázky bylo respondentům nabídnuto devět možností a jedna doplňková odpověď, v jejímž rámci měli respondenti opět možnost vyjádřit vlastní názor. Toho bylo využito pouze ve dvou případech, kdy bylo uvedeno „nevím“ a „výuka nemůže být povinná“. Nejčastěji bylo uváděno, že by výuka křesťanství měla zahrnovat povídání o křesťanských tradicích, dále pak o historii církve a náboženství jako takového. Čtyři z rodičů se domnívají, že by mělo být také zařazeno povídání o životě a smrti Ježíše Krista a jeden uvedl čtení z bible.

Tabulka 17 – Obsah výuky náboženství pohledem rodičů

	Četnost odpovědí rodičů
Přesvědčování k víře	0
Křesťanské tradice	9
Historie církve	7
Čtení z bible	1
Život a smrt JK	4
Návštěvy kostela	0
Výuka latiny	1
Život dle zásad	1
Jiné	2

Graf 23 - Obsah výuky náboženství pohledem rodičů

4.9 Zhodnocení hypotéz

A) **HYPOTÉZA: Více než 75 procent rodičů by neposílalo své děti na výuku náboženství - POTVRZENA**

V tomto případě se předpokládaná hypotéza skutečně potvrdila. Z výzkumu jednoznačně vyplynulo, že 14 rodičů z 15 dotazovaných by své děti do výuky náboženství neposlalo. Tuto hypotézu jsem ověřovala prostřednictvím prvního dotazu v rámci dotazníku určeného rodičům žáků vybraných základních škol.

B) **HYPOTÉZA: Ve více než 50 procentech hraje roli také bezvěrectví rodičů - NEPOTVRZENA**

Na základě získaných dat v rámci výzkumu předpokládaná hypotéza nebyla potvrzena. Naopak. Pouze 4 rodiče z 15 jako důvod, kvůli kterému by své dítě neposílali na výuku náboženství, uvedli, že oni sami nejsou věřícími lidmi. Mnohem častějšími odpověďmi bylo, že dítě nemá čas nebo že se o náboženství jako takové nezajímá. Tuto hypotézu jsem ověřovala prostřednictvím třetí otázky,

kteřá byla součástí dotazníku určeného rodičům žáků základních škol. Na výběr bylo několik možností, poslední byla polozavřená, což poskytovalo prostor pro individuální vyjádření.

C) HYPOTÉZA: Hlavním důvodem je pro rodiče předpokládaný nezájem ze strany jejich dětí – NEPOTVRZENA

Tato hypotéza nebyla na základě získaných dat potvrzena. Informace byly v tomto případě získávány prostřednictvím třetí polozavřené otázky v rámci dotazníků určeného rodičům. Nejčastěji rodiče neúčast svých dětí na výuce náboženství odůvodnili nedostatkem času. Jednalo se o 8 případů. Pouze 6 rodičů z 15 se domnívá, že tato výuka jejich dětí nezajímá.

D) HYPOTÉZA: Více než 75 procent žáků nemá zájem o výuku náboženství - POTVRZENA

Tato hypotéza byla potvrzena na základě získaných dat provedeného dotazníkového šetření. Pokud bychom se zaměřili na absolutní čísla, tedy 96 dotazovaných ze všech vybraných školních zařízení, získali jsme 21 zájemců o výuku náboženství. Z toho vyplývá, že nebylo dosaženo hranice 25 procent, kterou by muselo reprezentovat alespoň 24 žáků. O výuku náboženství tedy skutečně nemá zájem více než 75 procent respondentů.

Jednotlivá školní zařízení přitom dopadla takto: V případě Školy 1 a Školy 2 by náboženství navštěvovali 4 žáci z 20 dvaceti dotázaných. Pouze dva žáci ze Školy 4 by docházeli na výuku náboženství, v rámci Školy 5 by do této výuky docházelo dokonce 6 žáků, což je více než 25 procent. V rámci Školy 3 bylo zaznamenáno 5 žáků z 16, což je také více než 25 procent.

E) HYPOTÉZA: Hlavním důvodem je nezájem o náboženské otázky - POTVRZENA

Tato hypotéza byla na základě získaných dat potvrzena. Ověřovala jsem jí prostřednictvím čtvrté otázky v rámci dotazníku určeného pro žáky vybraných základních škol. K dispozici bylo pět možností, z čehož poslední poskytovala prostor pro libovolné vyjádření. Z celkových 96 respondentů uvedlo 41 žáků, že důvodem jejich neúčasti na výuce náboženství by bylo to, že se o náboženství jako takové nezajímají. Ve 40 případech není pro dotazované výuka náboženství důležitá. Dalších 21 žáků odůvodnilo svou neúčast nedostatkem času.

V každé škole se našlo několik žáků, kteří argumentovali možnostmi, že je náboženství nezajímá. Nejvíce těchto odpovědí bylo zjištěno na Škole 4, která se vyznačovala nejmenším zájmem o náboženskou výuku. V tomto případě se jednalo o 12 žáků z 20, na Škole 1 to byla celá polovina, tedy 10 žáků z 20, a na ostatních školách méně než polovina oslovených respondentů.

F) HYPOTÉZA: Více než 50 procent žáků nebude umět definovat, co výuka náboženství obsahuje – NEPOTVRZENA

Tato stanovená hypotéza nebyla na základě získaných dat potvrzena. Informace byly získány prostřednictvím položené otázky v rámci dotazníku určeného pro žáky vybraných základních škol. Jednalo se o 9 možností, přičemž u poslední byl opět poskytnut prostor pro případné vyjádření respondenta. V nejvíce případech se žáci domnívají, že by výuka náboženství měla obsahovat povídání o křesťanských tradicích, čtení z Bible, povídání o historii církve a náboženství jako takového, dále pak o životě a smrti Ježíše Krista.

Pokud se týče ostatních možností, ve 26 případech bylo uvedeno, že výuka náboženství zahrnuje také přesvědčování k tomu, aby se člověk stal věřícím. Dalších 19 žáků se domnívá, že by museli povinně navštěvovat kostel. Na základě možnosti „jiné“, které bylo využito v sedmi případech, byl zjištěn také negativní

postoj k výuce náboženství jako celku. Stejný počet dotazovaných se rovněž domnívá, že by v rámci výuky byli nuceni k životu dle náboženských zásad.

Na základě zjištění tedy není možné potvrdit, že více jak 50 procent žáků není schopno definovat, co by výuka náboženství měla obsahovat. To platí jak pro absolutní čísla, tak pro jednotlivé vybrané školy.

G) HYPOTÉZA: Více než 50 procent rodičů nebude umět definovat, co výuka náboženství obsahuje - NEPOTVRZENA

Tato předpokládaná hypotéza nemohla být na základě získaných dat potvrzena, jelikož se nejvíce rodičů domnívá, že by výuka náboženství měla obsahovat povídání o křesťanských tradicích. Jedná se celkem o 9 respondentů. V dalších 7 případech bylo uvedeno, že by měla tato výuka obsahovat také povídání o historii církve. Čtyři z oslovených se domnívají, že by součástí náboženství mělo být i povídání o životě a smrti Ježíše Krista. Ani jednou přitom nebyla zvolena možnost „přesvědčování k víře“ nebo „návštěvy kostela“. Jeden z rodičů se domnívá, že by výuka náboženství nutila žáky k životu podle náboženských zásad. Můžeme tedy tvrdit, že většina z dotázaných rodičů má strážlivé a správné představy o výuce náboženství v rámci škol, které jsou navštěvovány jejich dětmi.

H) HYPOTÉZA: Církev na Mostecku v současné době nemá zájem vyučovat na základních školách náboženství - NEPOTVRZENA

V případě této hypotézy byly informace zjišťovány prostřednictvím řízených rozhovorů, které probíhaly elektronickou formou, jednou telefonicky. Osobním setkáním ve všech případech bránila především zaneprázdněnost a celková časová tíseň respondentů. Zájmu o vyučování náboženství na některé ze škol v okrese Most byla věnována třetí otázka.

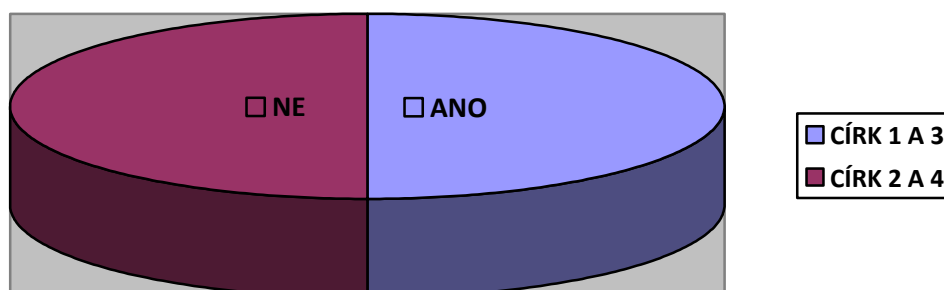
**Otázka: Máte v současnosti zájem vyučovat náboženství na školách v Mostě?
Proč ano/ Proč ne?**

Čtyři respondenti, kteří poskytli zpětnou vazbu, odpověděli ve dvou případech kladně a ve dvou záporně. Není tedy možné tvrdit, že církve nemají v rámci Mostecká zájem náboženství vyučovat. Ti, kteří by byli ochotni, veskrze nemají časové možnosti, aby se jednotlivým školám sami nabízeli. Jejich povolání a nejrůznější aktivity s ním spojené jim tuto iniciativu nedovolují. Jsou však otevření případnému zájmu. Jeden z respondentů, kteří vyučovat náboženství nechtějí, své konkrétní důvody nesdělil, druhý argumentoval vysokým věkem a zároveň příliš velkým počtem aktivit.

Tabulka 18 – Zájem církevních zástupců vyučovat náboženství na školách na Mostecku

	CÍRKEV 1	CÍRKEV 2	CÍRKEV 3	CÍRKEV 4	CELKEM
ANO	1	0	1	0	2
NE	0	1	0	1	2
DŮVOD	Cítím úkol	Bez důvodu	Škola by musela projevit zájem	Věk, Nedostatek času	

Graf 24 – Zájem církevních zástupců vyučovat náboženství na školách na Mostecku

4.10 Řízené rozhovory

V okrese Most v současné době působí sedm státem uznávaných církví, přičemž z každé církve byl osloven jeden zástupce. Výzkum probíhal od března do srpna 2012. Do konce tohoto období byly bohužel zaznamenány zpětné vazby jen ve čtyřech případech. Zbývající potencionální respondenti nereagovali na opětovné maily a žádosti. Cílem rozhovorů bylo zjistit, jak zástupci církve vidí současnou situaci a zdali by mělo být náboženství vůbec vyučováno. Dále jestli jako vyučující tohoto předmětu působili, působí nebo by alespoň měli o tuto aktivitu do budoucna zájem.

Ráda bych zdůraznila, že jsou názory jednotlivých respondentů v tomto ohledu velmi rozmanité a zároveň zajímavé. Ucelené rozhovory jsou proto v plném rozsahu umístěny v rámci příloh na konci této práce.

5 Závěr

Tato bakalářská práce byla věnována velmi zajímavému tématu, a to výuce náboženství na vybraných základních školách v okrese Most. Během tvorby tohoto textu bylo cílem co nejvíce nastínit historický i současný vývoj vztahu k náboženství, zejména v tomto velmi specifickém regionu. Bylo velmi zajímavé zjišťovat, proč dnes právě Mostecko patří mezi nejvýraznější ateistické oblasti České republiky.

Nejrůznější dějinné události slibný vývoj kladného přístupu k náboženství v tomto regionu nejednou zpřetrhaly. Výuka náboženství se rovněž setkávala převážně během minulého století s mnoha překážkami, které nebylo možné lidskými silami zdolat. Není proto divu, že víra na Mostecku nemá ani dnes silné kořeny. Důvodem může být mimo jiné také národnostní složení zdejších obyvatel. Historické peripetie však citelně zasahují i do dnešní doby.

V rámci první poloviny práce nebyla pozornost věnována pouze retrospektivním událostem 20. století, nýbrž také platné legislativě, která výuku náboženství, potažmo celkový přístup k víře, upravuje. Zmíněny byly v tomto případě nejen stěžejní ústavní dokumenty a školský zákon, ale také rámcové vzdělávací programy, školní vzdělávací programy včetně konkrétních osnov. Obecně platná teorie byla následně aplikována také na případě Mostecka, které je zejména v tomto ohledu velmi svébytné a originální.

V rámci empirické části byl výzkum rozdělen do dvou částí, a to dotazníkového šetření a řízených rozhovorů. Záměrně bylo vybráno pět různých základních škol, které se vyznačovaly zejména rozmanitou polohou, sociálním postavením i kolektivem. Zde bylo uskutečněno dotazníkové šetření s řediteli, žáky i jejich rodiči. Další cílovou skupinou byly zástupci církví působících na Mostecku, se kterými byly vedeny zmíněné řízené rozhovory.

Získaná data byla následně zpracována v rámci přehledných tabulek a grafů, prostřednictvím kterých mohly být následně vyhodnoceny předem stanovené hypotézy. Jednalo se celkově o osm tvrzení, která se v pěti případech nepotvrdila.

Ukázalo se tedy, že byl můj postoj k otázce aktuálního přístupu k výuce náboženství poněkud pesimistický.

Předpoklady byly správné především v případě obecnějších hypotéz, a sice zájmu žáků a rodičů o výuku náboženství na konkrétních základních školách i důvodech, proč by výuku náboženství nechtěli navštěvovat.

Již v úvodu práce jsem jako hlavní důvod pro výběr tohoto tématu uvedla ambice ředitele školy, ve které působím, výuku náboženství do učebního plánu zařadit. Na základě dat získaných od všech skupin dotazovaných bylo ovšem zjištěno, že z komplexního hlediska nemá výuka náboženství na vybraných základních školách výraznější podporu.

Na druhou stranu je však možné na základě platné legislativy zřídit tento nepovinný předmět za podmínky, že se jej zúčastní alespoň sedm žáků, přičemž nemusí být ze stejného ročníku či školy. Zejména z tohoto důvodu není možné výuku náboženství předčasně odepsat. V druhé části empirického výzkumu bylo prostřednictvím řízených rozhovorů se zástupci zdejších církví zjištěno, že by i oni měli zájem vyučovat. Překážkou je v tomto případě především jejich velká časová zaneprázdněnost. Pokud by však konkrétní škola projevila zájem, bylo by možné se na případné výuce domluvit.

Cílem této bakalářské práce bylo zmapovat výuku náboženství na základních školách v okrese Most po roce 1989. Na základě tohoto textu si dovoluji tvrdit, že se mi cíl podařilo splnit. V rámci provedeného výzkumu se mi podařilo získat zpětnou vazbu z dostatečného množství zdrojů, a následně tak co nejobjektivněji zhodnotit současnou situaci.

Přestože jsem sama v podstatě ateistkou, jsem skutečně velmi ráda, že jsem se mohla věnovat právě tomuto tématu. Jako vyučující výchovy k občanství cítím povinnost nabídnout svým svěřencům co nejvíce možností realizace. V dnešní době doslova nabitě technikou a audiovizuálními médii bych jinou alternativu uvítala, a prezentovala tak žákům zcela nový směr. V žádném případě však nejde o to nutit někoho věřit, nýbrž mu volnou formou představit význam odlišných a tradičních

hodnot, na které se dnes již bohužel pozapomíná. Dle mého názoru má výuka náboženství v učebním plánu naší školy rozhodně své uplatnění. Je však otázkou budoucnosti, zdali se jeho stálou součástí skutečně někdy stane.

6 Použitá literatura

Monografie:

- BENEŠ, Edvard D. 80-86654-10-9. *Mostecko: regionální vlastivěda*. Vyd. 1. Most: Hněvín, 2004, 142 s. ISBN 978-808-6654-102.
- HORÁK, Záboj. *Církev a české školství*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 264 s. ISBN 978-80-247-3623-5.
- *Katecheze - realita a vize: sborník první vědecké konference, pořádané ve dnech 14.-16. září 2006 Katolickou teologickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze a Katechetickou sekcí České biskupské konference*. Vyd. 1. České Budějovice: Katechetická sekce České biskupské konference v nakl. Tomáš Halama, 2007, 73 s. ISBN 978-80-87082-01-0.
- KOCOUREK, Ludomír, ed. *Věstník okresního archivu v Mostě za rok 1978*. Most: [nákl. vl.], 1978. 92 s. Monografie Okr. archivu v Mostě; Sv. 2.
- MUROŇOVÁ, Eva a MUCHOVÁ, Ludmila. *Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1.-9. ročníku základní školy: (pro nepovinný předmět náboženství v základních školách)*. Praha: Česká biskupská konference, 2004. 168 s. ISBN 80-239-9578-2.
- SAK, Petr a SAKOVÁ Karolína, *Mládež na křižovatce: Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. 1. vyd. Praha: Svoboda Servis, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2.
- *ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY. Listina základních práv a svobod : Ústavní soud, jednací řády Sněmovny a Senátu, Veřejný ochránce práv, volby do parlamentu, kompetenční zákon, zánik ČSFR, vyšší územní samosprávné celky : podle stavu k 10.10.2005*. Ostrava : Sagit, 2005. 192 s. (ÚZ ; č. 521) ISBN 8072085255.

- VALENTA, Jiří. *Zákon o pedagogických pracovnících: prakticky a přehledně: po novele zákona*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 143 s. ISBN 978-80-7357-567-0.
- VÁCLAVÍK, David. *Náboženství a moderní česká společnost*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. 243 s. ISBN 978-80-247-2468-3.
- VODÁKOVÁ, Jana. Krátce z historie základního školství. [online]. 2008, s. 2, 20.12.2008 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/vybirameskolu/zakladniskoly/28220.aspx>

Ostatní zdroje:

- Česká republika. 563/2004 Sb., Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů*. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich>
- Česká republika. Školské zákony 2011: školský zákon, zákon o pedagogických pracovnících, zákon o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy, zásady bezpečnosti při provozu, výklad, vybrané prováděcí předpisy, souvisící předpisy, vybrané vzory pracovněprávních úkonů: stav k 1.10.2011. In: Praha: Golden Books, 2011. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>
- ČTK. Mostecko vymírá. Za deset let zde ubylo nejvíce obyvatel. *Mostecký deník* [online]. 2012, s. 1, 25.1.2012 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: http://mostecky.denik.cz/zpravy_region/v-usteckem-kraji-ziji-v-ramci-cr-nejmmladsi.html
- Historie farnosti - 1945. *Římskokatolická farnost - děkanství Most* [online]. 2012, s. 1, 17.6.2012 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://www.farnost-most.cz/clanek/historie-farnosti-1945/>
- Historie farnosti 1949-1953. *Římskokatolická farnost - děkanství Most* [online]. 2012, s. 1, 17.6.2012 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://www.farnost-most.cz/clanek/historie-farnosti-1949-1953/>
- Historie farnosti 1960-1970. *Římskokatolická farnost - děkanství Most* [online]. 2012, s. 1, 17.6.2012 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://www.farnost-most.cz/clanek/historie-farnosti-1960-1970/>

- HORÁK, Záboj. Právní úprava výuky náboženství v českých zemích v letech 1948-1989. *Revue církevního práva*. 2010, roč. 3, č. 47. ISSN 1211-1635-1989. In *Revue církevního práva* č. 47, 3/10, s. 201-202.
- Informace o právních předpisech. *Ministerstvo kultury* [online]. 2007 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=377>
- <http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/home>
- KUBALA, Ondřej. Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011. [online]. 2011, s. 1, 15.12.2011 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011
- Legislativní úpravy výuky náboženství na veřejných („státních“) školách v ČR: Příloha směrnice o školním vyučování náboženství. In: [online]. [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://adks.apha.cz/res/data/081/009278.pdf>
- Lidé si vytvářejí svá vlastní náboženství, Most je zvláštní. *MOSTECKÝ DENÍK. Josef Hurt* [online]. 2010 [cit. 2012-09-01]. Dostupné z: <http://www.josefhurt.cz/lide-si-vytavreji-sva-vlastni-nabozenstvi-most-je-zvlastni>
- Příloha k ústavnímu zákonu č. 23/1991 Sb. vyhlášena jako součást ústavního pořádku ČR pod č. 2/1993 Sb.
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání - verze 2007: (platná verze). In: [online]. 2007 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-verze-2007>
- *Rejstříky registrovaných církví a náboženských společností a dalších právnických osob založených registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi a registrovaných nebo evidovaných podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech* [online]. 2012 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: http://www3.mkcr.cz/cns_internet/
- Školní vzdělávací program. In: *Katechetická sekce České biskupské konference* [online]. 2012, 2012 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://katechet.cirkev.cz/vyuka-nabozenstvi/skolni-vzdelavaci-program/>
- Výuka náboženství. In: *Katechetická sekce České biskupské konference* [online]. 2012, 2012 [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://katechet.cirkev.cz/vyuka-nabozenstvi/>

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

Seznam grafů

Graf 1 – Zařazení do výuky po 1989.....	39
Graf 2 - Zajímám se o výuku náboženství	40
Graf 3- Záleží na církvi	41
Graf 4 - Náboženství součástí výuky	41
Graf 5 - Orientace v tradicích.....	42
Graf 6 - Zajímám se o náboženství	43
Graf 7 - Obsah výuky dle ředitelů 1	44
Graf 8 – Náboženství jako samostatný předmět.....	46
Graf 9 – Návštěvnost výuky náboženství.....	47
Graf 10 – Zájem o výuku náboženství	48
Graf 11 – Proč nechci navštěvovat výuku náboženství.....	49
Graf 12 - Náboženství součástí výuky na základních školách	50
Graf 13 - Důležitost orientace v křesťanských pojmech a tradicích	51
Graf 14 - Zájem o náboženskou tematiku	52
Graf 15 - Původ z prostředí, kde je alespoň jeden rodinný příslušník věřící	53

Graf 16 - Obsah výuky náboženství.....	55
Graf 17 - Souhlas rodiče s účastí dítěte na výuce náboženství	57
Graf 18 - Důvody rodičů pro neúčast dítěte na výuce náboženství v rámci ZŠ.....	58
Graf 19 - Náboženství jako součást výuky ZŠ.....	59
Graf 20 - Důležitost orientace v křesťanských pojmech a tradicích	60
Graf 21 - Zájem rodičů o náboženskou tematiku.....	61
Graf 22 - Původ z věřícího prostředí u rodičů.....	62
Graf 23 - Obsah výuky náboženství pohledem rodičů.....	64
Graf 24 – Zájem církevních zástupců vyučovat náboženství na školách na Mostecku	68

Seznam tabulek

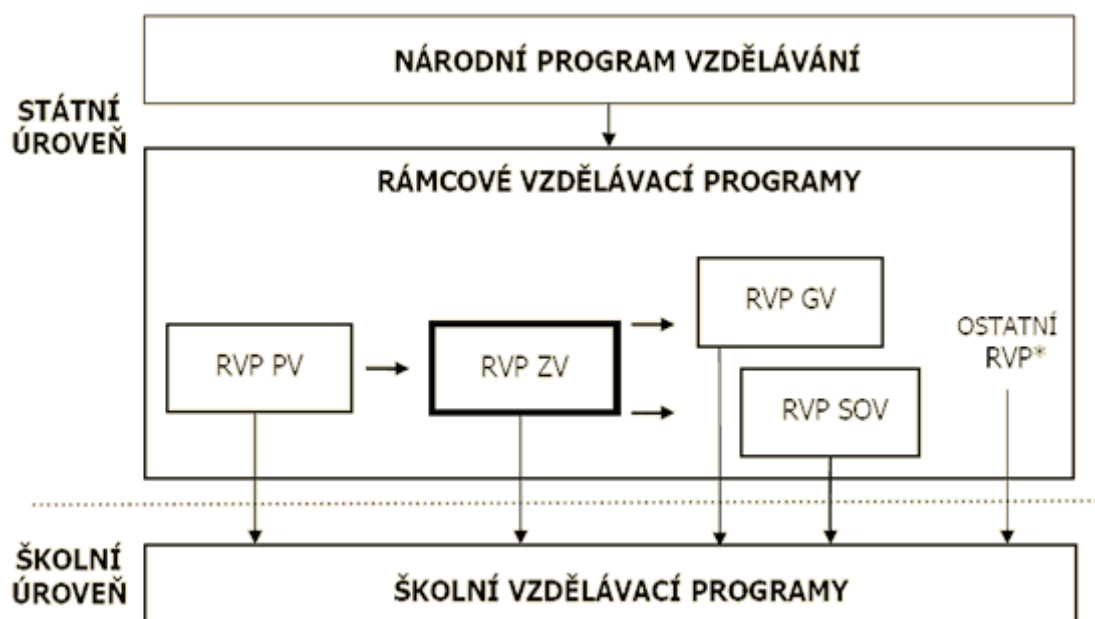
Tabulka 1 – Náplň výuky náboženství pohledem ředitelů.....	44
Tabulka 2 – Náboženství jako samostatný předmět.....	45
Tabulka 3 – Návštěvnost výuky náboženství.....	46
Tabulka 4 – Zájem o výuku náboženství	47
Tabulka 5 – Proč nechci navštěvovat výuku náboženství.....	49
Tabulka 6 – Náboženství součástí výuky na základních školách	50
Tabulka 7 – Důležitost orientace v křesťanských pojmech a tradicích.....	51
Tabulka 8 – Zájem o náboženskou tematiku.....	52
Tabulka 9 - <i>Původ z prostředí, kde je alespoň jeden rodinný příslušník věřící</i>	53
Tabulka 10 – Obsah výuky náboženství	54
Tabulka 11 - Souhlas rodiče s účastí dítěte na výuce náboženství.....	56
Tabulka 12 – Důvody rodičů pro neúčast dítěte na výuce náboženství v rámci ZŠ	58
Tabulka 13 – Náboženství jako součást výuky ZŠ	59
Tabulka 14 – Důležitost orientace v křesťanských pojmech a tradicích.....	60
Tabulka 15 – Zájem rodičů o náboženskou tematiku	61
Tabulka 16 – Původ z věřícího prostředí u rodičů	62
Tabulka 17 – Obsah výuky náboženství pohledem rodičů	63
Tabulka 18 – <i>Zájem církevních zástupců vyučovat náboženství na školách na Mostecku</i>	68

Seznam příloh

Příloha 1– <i>Systém kurikulárních dokumentů</i>	80
Příloha 2- <i>Téma, cíle a obsahy jednotlivých ročníků</i>	81
Příloha 3 – <i>Obyvatelstvo podle pohlaví a náboženského vyznání (okres Most)</i>	81
Příloha 4 - <i>Dotazník pro ředitele základních škol</i>	83
Příloha 5 – <i>Dotazník pro žáky</i>	85
Příloha 6 – <i>Dotazník pro rodiče</i>	88
Příloha 7 - <i>Rozhovor se zástupcem Církve 1</i>	91
Příloha 8 - <i>Rozhovor se zástupcem Církve 2</i>	93
Příloha 9 - <i>Rozhovor se zástupcem Církve 3</i>	94
Příloha 10– <i>Rozhovor se zástupcem Církve 4</i>	96

7 Přílohy

Příloha 1– *Systém kurikulárních dokumentů*

RVP PV - Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání; RVP ZV - Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání; RVP GV - Rámcový vzdělávací program pro gymnaziální vzdělávání; RVP SOV - Rámcový vzdělávací program (programy) pro střední odborné vzdělávání.

** Ostatní RVP - rámcové vzdělávací programy, které kromě výše uvedených vymezuje školský zákon - Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro jazykové vzdělávání, případně další.*

Zdroj: <http://scio.cz/skoly/rvp/odstavec.asp?odstavecID=1060>

Příloha 2 - *Téma, cíle a obsahy jednotlivých ročníků*

třída	téma	cíle	základní modlitby	symbol
1. třída	BŮH MĚ MÁ RÁD JSEM S TEBOU rozvoj pozitivního vnímání světa, schopnost důvěřovat a slavit, liturgický rok	Dítě se učí s důvěrou prožívat události liturgického roku ve společenství církve.	OTČE NÁŠ, ZDRÁVAS MARIA	DAR
2. třída	POZNÁVÁME BOŽÍ LÁSKU řád stvoření, dějiny spásy	Dítě má poznávat, jak Bůh působí v dějinách spásy.	APOŠTOLSKÉ VYZNÁNÍ VÍRY	KŘÍŽ
3. třída	BŮH K NÁM PŘICHÁZÍ příprava ke svátostem	Dítě se má disponovat k přijetí svátosti smíření a svátosti eucharistie.	DESATERO	CHLĚB A VÍNO
4. třída	BŮH NÁS VEDE S TEBOU NA CESTĚ společenství, liturgie mše svaté s důrazem na společenství	Dítě má prohloubit prožívání přijatých svátosti a poznávat své místo ve farnosti a v práci pro druhé.	BLAHOSLAVENSTVÍ	CESTA
5. třída	BŮH NÁS VOLÁ SPOLEČNĚ VYTVÁŘÍME BOŽÍ KRÁLOVSTVÍ víra jako odpověď člověka na Boží volání, svátosti	Dítě má poznávat víru jako schopnost odpovídat na život- ní výzvy následováním příkla- du Ježíše Krista, životem ve společenství církve a spoluvy- tvářením světa.	APOŠTOLSKÉ VYZNÁNÍ VÍRY	DŮM

Zdroj: Osnovy k výuce náboženské výchovy římskokatolické církve v 1. - 9.
ročníku základní školy

Příloha 3 – Obyvatelstvo podle pohlaví a náboženského vyznání (okres Most)

	1991			2001		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Obyvatelstvo celkem	120 212	58 848	61 364	117 196	57 266	59 930
v tom:						
Věřící	24 022	10 379	13 643	14 509	6 039	8 470
v tom:						
Apoštolská církev (letniční hnutí)	23	9	14	10	6	4
Bratrská jednota baptistů	5	2	3	12	4	8
Církev Adventistů sedmého dne	19	6	13	57	22	35
Církev bratrská	20	8	12	264	121	143
Církev československá husitská	953	370	583	478	196	282
Církev Ježíše Krista Svatých posl. dnů (mormoni)	.	.	.	16	12	4
Církev řeckokatolická	206	91	115	168	63	105
Církev římskokatolická			11			
Českobratrská církev evangelická	20 746	9 028	718	11 103	4 501	6 602
Evangelická církev augsburského vyznání v ČR	1 059	438	621	459	171	288
Evangelická církev metodistická	100	39	61	33	11	22
Federace židovských obcí	32	9	23	21	7	14
Jednota bratrská	15	6	9	9	2	7
Křesťanské sbory	11	6	5	10	6	4
Luterská evangelická církev augsburského v. v ČR	25	14	11	78	39	39
Náboženská společnost českých unitářů	.	.	.	10	2	8
Náboženská společnost Svědkové Jehovovi	4	2	2	1	1	-
Novoapoštolská církev v ČR	161	61	100	238	86	152
Novoapoštolská církev v ČR	1	.	1	4	1	3
Pravoslavná církev v českých zemích	392	172	220	269	122	147
Slezská církev evangelická augsburského vyznání	42	17	25	3	2	1
Starokatolická církev v ČR	48	17	31	21	8	13
Církev sjednocení (moonisté)	.	.	.	-	-	-
Scientologická církev	.	.	.	-	-	-
Křesťanská společenství	.	.	.	29	15	14
Anglikánská církev	.	.	.	-	-	-
Islám	.	.	.	16	12	4
Buddhismus	.	.	.	89	59	30
Hinduismus	.	.	.	2	2	-
hnutí Hare Kršna	.	.	.	1	1	-
ostatní a nepřesně určené	160	84	76	1 108	567	541
podíl věřícího obyvatelstva v %	20,0	17,6	22,2	12,4	10,5	14,1
bez vyznání	71 929	36 109	35 820	93 593	46 600	46 993
Nezjištěno	24 261	12 360	11 901	9 094	4 627	4 467

Zdroj:

http://www.czso.cz/xu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_podle_pohlavi_a_nabozenskeho_vyznani_mo

Příloha 4 - *Dotazník pro ředitele základních škol*

Dotazník pro ředitele základních škol

1. Probíhala výuka náboženství na Vaší škole po roce 1989?

ANO NE

2. Uvítali byste výuku náboženství nyní?

ANO NE

3. Pokud ano, bylo by pro Vás podstatné, jaká církev by se výukou ujala?

ANO NE

4. Mělo by být náboženství součástí výuky základních škol?

ANO NE

5. Je podle Vás všeobecně důležité orientovat se v základních křesťanských pojmech/tradicích/ ?

ANO NE

6. Zajímáte se o toto téma?

ANO NE

7. Pokud by výuka náboženství byla povinná, co by podle Vás měla obsahovat?

- a) přesvědčování o tom, aby žáci byli věřící
- b) povídání o křesťanských tradicích
- c) povídání o historii církve a náboženství
- d) čtení z bible
- e) povídání o životě a smrti Ježíše Krista
- f) povinné návštěvy kostela
- g) výuku latiny jako církevního jazyka

h) nucení k životu podle náboženských zásad

i) jiné:.....

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY

Milé žákyně, milí žáci,

v rámci realizace

*bakalářské práce na téma: **Výuka náboženství na vybraných základních školách okresu Most po roce 1989** provádím dotazníkové šetření mezi žáky základních škol.*

Cílem tohoto šetření je zjistit, zda by žáci měli zájem mít výuku náboženství jako jeden z povinných předmětů či povinně volitelných předmětů a proč.

Obracím se na Vás s prosbou o spolupráci a o vyplnění níže uvedeného dotazníku.

Předem Vám moc děkuji!

Následuje 9 jednoduchých otázek, jejichž zodpovězení vám zabere asi 5 minut.

Odpověď, která nejvíce vystihuje Váš názor, prosím označte křížkem. U otázek č. 4 a č. 9 můžete vybrat více možností.

Jsem si vědoma toho, že data, na která se Vás ptám, jsou citlivějšího charakteru, a proto Vás

ujišťuji, že je dotazník anonymní, proto jej nepodepisujte.

Nezapomeňte, že neexistují žádné správné či špatné odpovědi.

Mnohokrát Vám děkuji za spolupráci.

Jsem: **dívka** **chlapec** (označte prosím křížkem)

Můj věk:

1. Vyučuje se na Vaší škole náboženství jako samostatný předmět?

ANO NE

2. Pokud ano, navštěvuješ toto vyučování?

ANO NE

3. Pokud ne, navštěvoval(a) bys toto vyučování?

ANO NE

4. Proč bys tuto výuku nechtěl(a) navštěvovat:

- a) nemám čas
- b) nezajímá mne náboženství
- c) myslím, že tato výuka není důležitá, nepotřebuji ji
- d) rodiče by s výukou nesouhlasili
- e) jiný důvod:.....

5. Mělo by být náboženství součástí výuky základních škol?

ANO NE

6. Je podle tebe všeobecně důležité orientovat se v základních křesťanských pojmech/tradicích/ ?

ANO NE

7. Zajímáte se o toto téma?

ANO NE

8. Pocházíte z náboženské rodiny, je někdo ve tvé rodině věřící?

ANO NE

9. Pokud by výuka náboženství byla povinná, co by podle tvého obsahovala?

- a) přesvědčování o tom, abys byl věřící
- b) povídání o křesťanských tradicích
- c) povídání o historii církve a náboženství
- d) čtení z bible
- e) povídání o životě a smrti Ježíše Krista
- f) povinné návštěvy kostela
- g) výuka latiny jako církevního jazyka
- h) nucení k životu podle náboženských zásad
- i) jiné:.....

DOTAZNÍK PRO RODIČE

Vážení rodiče,

v rámci realizace

*bakalářské práce na téma: **Výuka náboženství na vybraných základních školách okresu Most po roce 1989** provádím dotazníkové šetření mezi rodiči základních škol.*

Cílem tohoto šetření je zjistit, zda by rodiče měli zájem, aby jejich děti měly výuku náboženství jako jeden z povinných předmětů či povinně volitelných předmětů a proč.

Obracím se na Vás s prosbou o spolupráci a o vyplnění níže uvedeného dotazníku.

Předem Vám moc děkuji!

Následuje 8 jednoduchých otázek, jejichž zodpovězení vám zabere asi 5 minut.

Odpověď, která nejvíce vystihuje Váš názor, prosím označte křížkem. Na otázku č. 2 odpovězte vlastními slovy. U otázek č. 3 a č. 8 můžete vybrat více možností.

Jsem si vědoma toho, že data, na která se Vás ptám, jsou citlivějšího charakteru, a proto Vás

ujišťuji, že je dotazník anonymní, proto jej nepodepisujte.

Nezapomeňte, že neexistují žádné správné či špatné odpovědi.

Mnohokrát Vám děkuji za spolupráci.

Jsem: žena muž (označte prosím křížkem)

1. Posílali byste své dítě na výuku náboženství?

ANO NE

2. Pokud ano, v jakém ročníku by to podle Vás bylo vhodné?

.....

3. Pokud ne, bylo by důvodem:

- a) dítě nemá čas
- b) nezajímá ho to
- c) myslím, že tato výuka není důležitá, nepotřebuje ji
- d) sami nejsme věřící
- e) jiný důvod:.....

4. Mělo by být náboženství součástí výuky základních škol?

ANO NE

5. Je podle Vás všeobecně důležité orientovat se v základních křesťanských pojmech/tradicích/ ?

ANO NE

6. Zajímáte se o toto téma?

ANO NE

7. Pocházíte z náboženské rodiny, je někdo ve Vaší rodině věřící?

ANO NE

8. Pokud by výuka náboženství byla povinná, co by podle Vás měla obsahovat?

- a) přesvědčování o tom, aby se děti staly věřícími

- b) povídání o křesťanských tradicích
- c) povídání o historii církve a náboženství
- d) čtení z bible
- e) povídání o životě a smrti Ježíše Krista
- f) povinné návštěvy kostela
- g) výuku latiny jako církevního jazyka
- h) nucení k životu podle náboženských zásad

jiné:.....

1. Mělo by se ve školách hovořit o náboženství? Proč ano nebo proč ne?

Ano. Děti by měly být seznámeny s osvětou, že existují různé církve, že mají dlouhou historii, aby se seznámily s Biblií – se základními ději SZ a NZ, s trochou historie, že existovaly epištoly, co to je, aby pochopily důvod svátků, rozdíl mezi evangelíky – protestanty a katolíky. Preferuji jednoduchou formu učení.

2. Vyučujete na nějaké škole v Mostě náboženství? Proč ano nebo proč ne?

Ne, ale vyučoval jsem v Lounech náboženství jako nepovinný předmět 1997 – 2003, bylo to na ZŠ, na 1. Stupni jako nepovinný předmět a vždy se souhlasem rodičů. Poté i na SOU v rámci výchovy k občanství, ale díky nekázni to bylo fiasko, po půl roce jsem nechtěl pokračovat. Nyní dělám v nemocnici v Mostě pastorační činnost pro věřící – kaplanskou službu.

3. Máte v současnosti zájem vyučovat náboženství na školách v Mostě? Proč ano, proč ne?

Ano, cítím úkol, ale nebyl jsem dosud osloven a nechci se nabízet sám. Pokud by byl zájem, učil bych.

4. Vyučovali jste po roce 1989 na nějaké škole náboženství? Proč ano nebo proč ne?

Ano, viz č. 2.

5. Za jakých podmínek je podle Vás pro školy přijatelné přijmout nabídku výchovně vzdělávacího programu o tématech souvisejících s křesťanstvím?

Musí být vytvořena struktura ze strany školství – škol. Vše, co se týče víry – křesťanství má pro děti smysl.

6. Co užitečného může přinést spolupráce mezi školou a církví?

Informovanost, prohloubení určité vzdělanosti v oblasti víry.

7. Jaké postavení mohou mít učitelé náboženství ve sboru pedagogů školy (ideál x realita)?

Doplnění sboru, ale rovnocenný bych se necítil, i když mám VŠ. Cítil bych se spíš jako pomocník ve výuce. Chtěl bych se ale začlenit do řešení problémů se žáky.

8. Je zájem o výuku náboženství?

Menšina v mém okolí by zájem měla, vidím to v účasti dětí na „Nedělní škole“.

Příloha 8 - Rozhovor se zástupcem Církve 2

1. Mělo by se ve školách hovořit o náboženství? Proč ano nebo proč ne?

Ano, inteligentní člověk by měl poznat, co je náboženství.

2. Vyučujete na nějaké škole v Mostě náboženství? Proč ano nebo proč ne?

Ne, nemám kde. Učil bych jen věřící a těch je zde málo. Je nutné, aby to bylo dobrovolně, a navíc nemám čas.

3. Máte v současnosti zájem vyučovat náboženství na školách v Mostě? Proč ano, proč ne?

Ne.

4. Vyučovali jste po roce 1989 na nějaké škole náboženství? Proč ano nebo proč ne?

Ne.

5. Za jakých podmínek je podle Vás pro školy přijatelné přijmout nabídku výchovně vzdělávacího programu o tématech souvisejících s křesťanstvím?

Ano, kdyby se přihlásili děti věřících a měli zájem.

6. Co užitečného může přinést spolupráce mezi školou a církví?

Otevře jim hlavu, jak to bylo s pravoslavnou a katolickou církví.

7. Jaké postavení mohou mít učitelé náboženství ve sboru pedagogů školy (ideál x realita)?

Cítil bych se učitelem.

8. Je zájem o výuku náboženství?

Nevím, rodiče je vedou dnes jinou cestou.

Příloha 9 - Rozhovor se zástupcem Církve 3

1. Mělo by se ve školách hovořit o náboženství? Proč ano nebo proč ne?

Samozřejmě že ano. Náboženství je určitý fenomén, se kterým se děti mají právo seznámit, protože se s ním budou setkávat a to hlavně proto, aby u nich nedocházelo k přijímání mylných a zkreslených informací. Dětem jsou často předkládány poznatky lidí, kteří o této problematice nic nevědí, nebo tomu pramálo rozumí.

2. Vyučujete na nějaké škole v Mostě náboženství? Proč ano nebo proč ne?

V současné době nevyučuji. Při své duchovenské práci se specializuji na jiný obor činnosti.

3. Máte v současnosti zájem vyučovat náboženství na školách v Mostě? Proč ano, proč ne?

Kdyby některá škola projevila o tuto oblast výuky zájem, určitě by se o to dalo uvažovat. Ale jak už jsem napsal, nemám momentálně větší časové možnosti, abych sám pátral, zda ano nebo ne a abych vstupoval do jednání s řediteli škol.

4. Vyučovali jste po roce 1989 na nějaké škole náboženství? Proč ano nebo proč ne?

Ano. Školství mělo tehdy o tuto problematiku velký zájem. Nejednalo se přímo o vyučování náboženství v pravém slova smyslu, ale o obecné seznámení s Biblií, historií křesťanství a další jiná příbuzná témata. Vyučoval jsem tehdy zvláště v hodinách občanské nauky. Také jsem školil učitele ZŠ. i SŠ., aby mohli fundovaně o těchto věcech hovořit se svými žáky. Pracoval jsem rovněž v KOMISI PRO VZDĚLÁVÁNÍ při Městském Úřadu a v OKRESNÍ ŠKOLSKÉ RADĚ

5. Za jakých podmínek je podle Vás pro školy přijatelné přijmout nabídku výchovně vzdělávacího programu o tématech souvisejících s křesťanstvím?

V současné době se k tomu nemohu vyjádřit, jelikož nemám aktuální zkušenosti.

6. Co užitečného může přinést spolupráce mezi školou a církví?

Církev, (nebo spíše její pedagogové, katecheti a duchovní) může pomoci s výchovou současné mladé generaci, jelikož má znalosti a zkušenosti nejen na poli náboženském, ale má také fundovaný pohled na mnohé (dnes i opomíjené) etické záležitosti. Pokud je mi známo, tak mnoho duchovních působí například jako lektori občanského sdružení ACET, které působí na školách mimo jiné v oblasti prevence AIDS.

7. Jaké postavení mohou mít učitelé náboženství ve sboru pedagogů školy (ideál x realita)?

Měli by mít naprosto rovnocenné postavení, jelikož jsou to vysokoškolsky vzdělání lidé. Myslím konkrétně na duchovní státem registrovaných církví kde na vzdělání farářů a katechetů kladou velký důraz. (Sekty by neměly mít do škol přístup). Když jsem fungoval ve školství, měli duchovní velkou vážnost a prestiž, což se po několika letech změnilo a tito lidé byli u nás opět posunutí v myšlení většinové společnosti do oblastí nevědeckého tmářství.

8. Je zájem o výuku náboženství?

V minulosti (když jsem se kolem toho motal) bylo dáno zákonem (nebo vyhláškou?) že náboženství se bude vyučovat, jako nepovinný předmět tam, kde o to rodiče žáku projeví zájem. Tehdy se přihlásilo několik zájemců. Byly to zvláště děti z katolických rodin (dáno velikosti církve) a katoličtí faráři pak do škol docházeli. V některých městech na Těšínském Slezsku to byli i evangelíci ze Slezské evangelické církve augsburského vyznání, jelikož tam mají obrovskou členskou základnu. Menší protestantské církve si své děti vyučovaly v rámci svých církevních aktivit mimo školy. Píšu to proto, že už zhruba před těmi patnácti lety, nebyl v tzv. sekulární společnosti o vyučovací předmět náboženství (byť nepovinný) žádný zvláštní zájem. A mám za to, že tento stav trvá doposud.

1. Mělo by se ve školách hovořit o náboženství? Proč ano nebo proč ne?

Určitě ano. Jen jinak, než mají ve vzpomínce lidé starší věkem. Proč ano? Mladá generace by měla mít svobodnou možnost slyšet i o jiné variantě vzniku života na naší planetě. Měla by mít možnost slyšet vše dostupné o tom, kdo je Tvůrcem dokonalého stvoření, slyšet o moudrosti „ z nebe“, slyšet na jakém základě vznikla morálka a úcta k životu. „Jak rozumět rozměru lidské duše a ducha ? Je člověk opravdu jen hmota ?! Atd.

2. Vyučujete na nějaké škole v Mostě náboženství? Proč ano nebo proč ne?

Nikoliv. Zřejmě proto, že okres Most byl (a je stále?) vždy ideově rudě zbarvený tj. nepřátelský k víře jako takové a generace učitelů byla již vychována socialismem, který víru v Boha nepřipouštěl. Navíc snaha Svědků Jehovových proniknout po roce 1989 do škol také učinila svoje.

3. Máte v současnosti zájem vyučovat náboženství na školách v Mostě? Proč ano, proč ne?

Nikoliv. Jsem již věkově starý a současné úkoly, které mám, mi již neumožňují mít potřebný prostor pro výuku.

4. Vyučovali jste po roce 1989 na nějaké škole náboženství? Proč ano nebo proč ne?

Nikoliv. Nebyl zájem asi u důvodů ad 2).

5. Za jakých podmínek je podle Vás pro školy přijatelné přijmout nabídku výchovně vzdělávacího programu o tématech souvisejících s křesťanstvím?

Zřejmě by muselo dojít k „otevření dveří ze shora „ tj. ministerstva školství. Ze strany vyučujícího náboženství by nemělo docházet k „ náboru do církve“. Vyučující by měl mít potřebné vysokoškolské vzdělání a určitou praxi v životě církve a „osvědčení“ od svých sousedů v obci.

6. Co užitečného může přinést spolupráce mezi školou a církví?

Přínos morálních hodnot a rozhled posluchačů, aby neupadali do léček sekt a podivných léčitelů. Nárůst sociálních a charitativních, ale i kulturních projektů v dané obci.

7. Jaké postavení mohou mít učitelé náboženství ve sboru pedagogů školy (ideál x realita)?

Myslím, že nemá jít za každou cenu o post učitele v oblasti náboženství. Mělo by docházet k přátelství a vzájemné důvěře. Bylo by přirozené, aby křesťanští vyučující byli svým kolegům učitelům morálním a duchovním povzbuzením v současném nelehkém zvládnání slušného chování žáků, kteří jsou bez pozitivních vzorů.

8. Je zájem o výuku náboženství?

Myslím, že není. Je to škoda, neboť morální devastace mládeže v zemi.